

zraku. Natararica je kričaje skočila na mizo in ugasnila luč. V temi je bilo slišati krik in žvenket razbitega stekla. Potegnila me je v kot in se stisnila k meni. Čutil sem, kako ji je trepetalo telo. Okensko steklo poleg naju se je sesulo na tla. V medlem siju, prihajajočem iz delavnice, je bilo videti na tleh kopico prerivajočih se teles.

»Moj Bog, kako je vse čudno, tako čudno,« je govorila počasi in pretrgano.

Posvetilo se je. Dvoje električnih ročnih žarnic je razsvetlilo prostor. Ob vhodu so stali karabinerji. Eden za drugim smo odšli hitro na prosto in hiteli med potjo plačevat prestrašeni natararici. Orožniki so beležili imena.

Črno je bilo polje in raztrgano skalovje in reka in gore kot velika senca. Stala sva z Ireneo v silni burji poleg dolgega zida ograde na cesti. Oblak nad dolino je bil kot ogromna črna roka, ki steguje svoje prste v zapad, kot da hoče objeti zemljo. Samo malo malo svetlobe je bilo na nebu med njimi. V njej so žarele zvezde samotne in rdeče kot kri. Ireneja pa je hotela solnca.

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Osebe:

Andrej Vercors.	Mati.
Jakob.	Violana.
Peter Craonski.	Mara.

Neme osebe.

Uvodna igra.

Skedenj v Combernonu. Obširno poslopje s štirtoglatimi opornjaki in na teh ogredje koničastih oblokov. Prostor prazen, samo ozadje desnega krila je še napolnjeno s slamo; slamnate bilke po zemlji, tla steptana. Zada v debelem zidu dvokrilna vrata z zamotano pripravo zapahov in ključavnic. Na obeh vratnicah sirovo naslikani podobi sv. Petra in sv. Pavla, eden s ključ, drugi z mečem. Debela žolta poščenka v železni šapi ob stebri ju razsvetljuje.

Dejanje se vrši v prosto izmišljenem srednjem veku, nekako tako, kakor so si srednjeveški pesniki predstavljali starodavnost.

Koncem noči, ob jutrnih urah.

Na zajetnem konju prijaše mož v črnem plašču, s prtljago ob sedlu, Peter iz Craona. Velikanska senca mu nemirno bega po steni, po gumnišču in podbojih. — Violana stopi nenadno predenj izza stebrov. Visoka je in vitka, bosa, oblečena v hodnino, na glavi pa ima napol kmetiško, napol samostansko ruto.

Violana (dvigne smejé se in s prekrizanimi prsti roke proti jahaču): Stojte, gospod vitez! Razjashite!

Peter Craonski: Violana! (Razsede konja.)

Violana: Le počasi, mojster Peter! Ali človek odtihotapi zdoma kakor tat, ne da bi se spodobno poslovil pri ženstvu?

Peter Craonski: Violana, umaknite se. Trda noč je še, in sama sva tu.

Veste, name se ni preveč zanesti.

Violana: Ne bojim se Vas, stavbenik! Sama volja še ne dela zla!

Meni ne pride do živega, kakor bi kdo hotel!

Ubogi Peter! Saj me še ubiti niste mogli!

S svojim bornim nožem! Samo majhna praska, ki je nihče ni zapazil.

Peter Craonski: Violana, odpustiti mi morate.

Violana: Zato sem tukaj.

Peter Craonski: Vi ste prva ženska, ki sem se je dotaknil. Vrag me je nenadoma popadel; ta umeje priliko izrabiti.

Violana: A bila sem krepkejša kakor on!

Peter Craonski: Violana, zdaj sem še nevarnejši kot prej.

Violana: Ali naj se znova kósava?

Peter Craonski: Prisotnost moja sama že pomeni zlo. (Molk.)

Violana: Ne razumem Vas.

Peter Craonski: Mar bilo ni dovolj, da odbiram kamenje, da cepim les in da topim kovine? Mi ni moj posel zadostoval? Tedajci pa posežem po delu drugega in žive duše brezbožno se polákomnim?

Violana: V hiši mojega očeta, gostoljuba Vasega! Za božji čas! kaj bi bilo, da se je razvedelo? Pa jaz sem zamolčala vse.

In vsakdo prej ko slej Vas čisla vrlega, odkritega moža.

Peter Craonski: Bog sodi srce pod videzom.

Violana: Tako vsa stvar ostane le med nami tremi.

Peter Craonski: Violana!

Violana: Mojster kamenár?

Peter Craonski: Stopite semkaj poleg sveče; pogledal bi Vam rad v oči. (Mladenka se z nasmehom postavi pod poščenico. Graditelj dolgo zre vanjo.)

Violana: Ste se že nagledali?

Peter Craonski: Kdo ste Vi, mladenka, in v čem se Bog je v Vas tako posebno razodel, da roka, ki se Vas dotakne s poželenjem, in ves život takisto obnemoreta, kot bi se približala skrivnosti njegovega domú.

Violana: Kaj se je zgodilo z Vami zadnje leto?

Peter Craonski:

Že drugi dan po tem dogodku...

Violana: No?

Peter Craonski: ...Sem opazil na svojem boku ostudno bolezen.

Violana: Bolezen, pravite? Katero bolezen?

Peter Craonski: Prave gobe, ki Mojzesove bučke govoré o njih.

Violana: Gobe? Kaj je to?

Peter Craonski: Mar niste še nikoli slišali o tisti ženi, ki je svoje dni samevala po pustliških tokavah, od glave do petá zastrta, in klepetec imela je v rokâh?

Violana: Tisto bolezen menite, mojster Peter?

Peter Craonski: Takšna je, da mora vsakdo, kogar se je lotila s svojo zlobo vso, neutegoma odriniti v samotni kraj, kajti nihče živ ni tolikanj krepak in čvrst, da ne bi se nalezal gob.

Violana: Zakaj pa Vi svobodno hodite med nami?

Peter Craonski: Vladika mi je dovoljenje dal, sicer pa vidite, kako sem redek, kratkotrajen gost.

Le svojim delavcem se češče kažem, ukaze jim delim; pa tudi je moja bolezen še prikrita in zagrnjena.

In kdo bi jim razen mene na pobožno izpodbujo dogradil vse te započete cerkve, ki mi jih je poveril Bog?

Violana: Zatorej Vas topot več nismo videli v Combernonu?

Peter Craonski:

Drugače nisem mogel, nego da sem prišel sem, ker je naloga moja, da v Šmarju celico odprem in vsakpot steno razdelim, kadar nova kita golobov se hoče tamkaj naseliti v visoki ladji, ki so nje line otvorjene zgolj proti nebu.

Tokrat smo vodili k oltarju vzvišeno žrtev, veličastno posodo,

Kraljico samo, kraljevo mater, šla je po stopnicah

zbog sinú, ki je s prestola pahnjen.

In sedaj se vračam v Rheims.

Violana: Graditelj vrat, naj tale Vam odprem.

Peter Craonski: Ni nikogar drugega na pristavi, da mi to uslugo stori?

Violana: Dekla rada spi pa mi je brez pomisleka izročila ključ.

Peter Craonski: Mar ni Vas strah in groza gobavca?

Violana: Bog je nad menoj in me obvaruje.

Peter Craonski: Tak mi dajte ključ.

Violana: Pustite meni to! Saj pač ne veste, kako se tem starim vratom streže.

Jelite, imate me za lepo gospodično,

ki so ji prsti toli nežni, da ne pozná bolj raskave stvari kot ostrogo novega viteza? Ostrogo, lahko liki ptičja kost, da mu na pete jo pripne!

Bomo videli! (*Odklene obe hreščeči ključavnici ter odrine zapahe.*)

Peter Craonski: Železnina je močno zarjavela.

Violana: Skozi ta vrata se ne hodi več. A pot je tod najkrajša. (*Z naporom potegne drog.*)

Vrata so otvorena!

Peter Craonski: Kdo bi se upiral takemu nakakovalcu?

Kakšen prah! Stara vratnica poka in se trese do vrhá,

črni pajki beže, stara gnezda se podirajo in nazadnje se vse odpre po sredi. (*Vrata stoje odprta. Skozi obok vidiš nočno pokrajino s travniki in žitnim poljem. Na vzhodu se nalahno svita.*)

Violana: Pohlevni dežek je vsem prav dobro del.

Peter Craonski: Cestni prah se je polegel.

Violana (*tiho in prisrčno*): Mir z Vami, mojster Peter! (*Molk. — Potem iznenada jasno in glasno, visoko pod nebom proi glas zvona za angelsko češčenje. — Peter se odkrije in oba se pokrižata.*)

Violana (*sklene roke, obrne obraz kvišku, pa s čudovito čistim in zvočnim glasom*): Regina Coeli, laetare, alleluia! (*Drugi udar na zvon.*)

Peter Craonski (*zamolklo*): Quia quem meruisti portare, alleluia! (*Tretji udar na zvon.*)

Violana: Resurrexit sicut dixit, alleluia!

Peter Craonski: Ora pro nobis Deum. (*Premolk.*)

Violana: Gaude et laetare, Virgo Maria, alleluia!

Peter Craonski: Quia resurrexit Dominus vere, alleluia! (*Zvon se je zazibal.*)

Peter Craonski (*čisto po tihem*): Oremus. Deus qui per resurrectionem Filii tui Domini Nostri Jesu Christi mundum laetificare dignatus es, praesta, quaesumus, ut per ejus Genitricem Virginem Mariam perpetuae capiamus gaudia vitae. Per eundem Dominum Nostrum Jesum Christum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia saecula saeculorum.

Violana: Amen. (*Oba se prekrizata.*)

Peter Craonski: Kako zgodaj zvoni zdravo Marijo!

Violana: Tam gori molijo jutranjico še v trdi temi kakor pri kartuzijancih.

Peter Craonski: Drevi bom v Rheimsu.

Violana: Poznate pot? Najprej ta živa meja, potem pritlična hiša v gostem bezgóvcu, tam ugledate pet ali šest čebelnih panjev.

Še sto korakov dalje, pa ste na kraljevski cesti. (*Tišina.*)

Peter Craonski: Pax tibi.

Kako je vse stvarstvo v globoki tajni z Bogom združeno!

Kar je bilo skrito, postane z Njim zopet očito, in na svojem licu čutim hladen dih kakor od rož.

Poveljuj svojega Boga, blagoslovljena zemlja, v solzah in temoti!

Sad je za človeka, cvet pa je božji in blagi vonj vsega, kar kalí.

Tako je svete skrite duše vonj kakor list lepe méte razodel svojo krepot.

Violana, ki ste mi odprli vrata, zbogom! K Vam se več ne vrnem.

O mlado drevo spoznanja o dobrem in zlem, sedaj se pričnjam razkrajati, ker sem se Vas lotil,

In že se mi loči duša od telesa, kakor vino v kádi iz dremšanega grozda.

Pa kaj za to? Ni mi bilo treba žene. Pozemske ženske nisem imel.

Mož, ki je v svojem srcu dajal prednost Bogu, zre ob svoji smrtni uri samo svojega angela varuha.

Skoraj pride čas, ko se pred menoj odpro še druge duri.

Kdor je v tem življenju malokomu prijal, spava potlej globoko po končanem delu pod kreljutmi večnega Laboda:

tu se že blesti skozi prosojne stene od vseh strani somračni Raj

in kadilo noči se meša z gostim čadom gasnočega netila.

Violana: Peter Craonski, vem, da ne pričakujete od mene, naj bi Vam rekla »ubožec!« ali »ubogi Peter« in naj bi hlinila vzdihe.

Saj trpinu tolažbe veselega tolažnika niso dosti vredne, in njegova boleost za nas ni to, kar je zanj.

Trpite z našim Odrešenikom.

A vedite, da je izbrisano Vaše slabo dejanje, kolikor mene zadeva, in zopet sem Vam dobra, in ne mrzim in ne preziram Vas, ker ste okužen in bolan,

ampak ravnala bom z Vami kakor z zdravim človekom in z našim starim prijateljem Petrom, ki ga častim, ljubim in spoštujem.

To Vam pravim in resnica je.

Peter Craonski: Zahvalim Vas, Violana.

Violana: In sedaj bi Vas nekaj vprašala.

Peter Craonski: Govorite.

Violana: Kako je s tisto lepo zgodbo, ki nam jo je oče pravil? Kakšna je tista »Justitia«, ki jo gradite v Rheimsu in ki bo lepša mimo stolpov vseh?

Peter Craonski: Rokodelci v Rheimsu so mi veleli postaviti to stolnico na prostoru nekdanjega skladišča,

tam, kjer je lani pogorela stara škofova žitnica.

Stavba bo najprej služila v zahvalo Bogu za sedem debelih let, medtem ko je bila stiska po kraljevini vsej,

za zrnje in bujno sadje, za prekrasno poceni volno,

za suknjo in usnje, dobro prodano trgovcem v Parizu in Nemčiji,

potlej za dosežene svoboščine, za prednostne pravice, ki jim jih je podelil naš gospod kralj,

za staro, nam kvarno pismo škofov Feliksa Drugega ter Abondanta Cramailskega,

ker ga je papež preklical.

Vse to podprto z bistrim mečem in kampanjskimi zlatniki.

Saj takšna je krščanska država: brez hlapčevske bojazni,

pa vsakdo ima svojo pravico, kakor se dožene v čudoviti mnogoterosti,

da se uresniči ljudomilo delo.

Violana: O katerem kralju pa govorite in o katerem papežu?

Saj sta vendar dva in ne ve se, kateri je pravi.

Peter Craonski: Pravi je tisti, ki z nami prav ravna.

Violana: Vi ne govorite, kakor se spodobi.

Peter Craonski: Ne zamerite, neuk sem v teh rečeh.

Violana: Odkod je ime, ki se daje novi stolnici?

Peter Craonski: Kaj niste še nikdar slišali o sveti Justiciji? Ob času cesarja Julijana jo je zatela mučeniška smrt na janeževem polju. (To je zrnje, ki se devlje v poprtnjak ob proščenju pred Veliko nočjo.) Ko smo skušali odvesti vodo podzemskega vreca zaradi vkladne, smo naleteli na nje grob in ploščo, po sredi počeno, z napisom: JUSTITIA ANCILLA DOMINI IN PACE.

Šibka lobanjica je bila preklana kot oreh, bila je osemletno dete,

nekaj mlečnikov še tiči v čeljusti.

Ves Rheims se temu divi, in razna znamenja in čuda sledé ostankom,

ki smo jih shranili v kapelo, dokler ne bo dozidano.

Le zobce smo pustili kakor setev pod velikim vkladnim kamenom.

Violana: Prekrasna zgodba! In oče nam je še pripovedoval, da ženstvo daje svoje dragulje za zgradbo Justicije.

Peter Craonski: Velik kup imamo nakita in mnogo Židov se muši okoli nas. (*Violana povesi pogled in omahljivo suče debel zlat prstan, ki ga nosi na četrtem prstu.*)

Peter Craonski: Kakóv je ta prstan, Violana?

Violana: Jakob mi ga je podaril. (*Tišina.*)

Peter Craonski: Bilo srečno, Violana. (*Ona mu pomoli prstan.*)

Violana: Nič še ni odločeno. Oča so molčali do sedaj.

No, to sem Vam hotela reči:

Vzemite moj lepi prstan, to je vse, kar imam, in Jakob mi ga je dal skrivaj.

Peter Craonski: Pa saj ga nočem!

Violana: Vzemite ga hitro, saj skoraj ne bom imela več moči, da ga od sebe dam. (*Vitez vzame prstan.*)

Peter Craonski: Kaj poreče pa Vaš ženin?

Violana: Ni še popolnoma moj ženin.

Zaradi prstana srce se ne izpremeni. On me pozná. Podaril mi bo drugega iz srebra.

Tale je bil zame prelep.

Peter Craonski (*ga ogleduje*): Iz samorodnega zlata je, takšne so njega dni umeli delati z votkom od medú.

Voljen je ko vosk in vendar nezdobljiv.

Violana: Jakob ga je našel med oranjem v zemlji, na kraju, kjer včasih izkopljejo nepoškodovane stare meče in krasne kose stekla.

Bojim se nositi to pogansko stvar, lastnino mrtvecev.

Peter Craonski: No, pa sprejemem to čisto zlato.

Violana: In poljubite mi sestro Justicijo.

Peter Craonski (*jo mahoma pogleda in kakor da se mu je posvetilo*): Je li to vse, kar mi imate dati zanjo? nekaj zlatá s svojega prsta?

Violana: Mar ni dovolj, da se plača majhen kamen?

Peter Craonski: Justicija sama pa je velik kamen.

Violana (*se smeje*): Jaz nisem iz istega kamnoloma.

Peter Craonski: Za vklado je treba drugačnega gradiva nego za sleme.

Violana: Če sem že kamen, naj bom delavni vrhnjak, ki žito melje na podnjáku.

Peter Craonski: Tudi Justicija je bila pohlevno dekletce v obližju svoje matere, dokler je ni Bog pozval med spoznavalce.

Violana: A meni noče nihče nič hudega! Ali naj grem oznanjat Saracenom blagovest?

Peter Craonski: Kamen sam ne voli si prostora, določi mu ga stavbenik.

Violana: Bodi ga Bog zahvaljen, da mi je takoj v početku odkazal moj prostor in da mi ga ni treba iskati. Drugega pa tudi ne želim.

Jaz sem Violana, štejem osemnajst let, moj oče se imenuje Andrej Vercors, materi pa pravimo Elizabeta,

Moji sestri je ime Mara, mojemu zaročencu pa Jakob. To je vse, drugega ni kaj poročati.

Vse je dočista jasno, vse naprej urejeno, in meni je pogodu to.

Svobodna sem in ni mi treba skrbeti za nič. nekdo drugi me vodi, vrli mož, in on ve, kaj je storiti!

Vi, sejalec zvonikov, pridite vendar v Combernon! Dali Vam bomo kamenja in lesa, domače hčere pa ne dobote!

Sicer pa ni li že tukaj božja hiša, božja zemlja in božji zajem?

Ni naša davščina samo: hraniti in braniti šmarje, dobavljati kruh, vino in vosk,

odvisno zgolj od tega gnezda napol razvitih angelov?

Kakor imajo visoki gospodje svoj golobnjak, tako imamo i mi svojega, in ta se da oddaleč spoznati.

Peter Craonski: Gredeč nekdaž skozi tržiški gozd, sem slišal dva lepa hrasta, govoreča med seboj.

Hvalila sta Boga, da ju je ustvaril neomajna in ju postavil na njiu rodno mesto.

Sedaj se eden na kliunu jadrnice v svetovnem morju bori proti Turkom,

drugi pa, na moj ukaz posekan, drži poprek v Leonskem stolpu

Ivana, vrli zvon, čigar glas sega v deseto vas. Deklè, pri mojem poklicu človek ne nosi oči v torbi. Dobro kamenje spoznam pod brinjem in dobri les kakor zelena žolna;

prav tako pa može in žene.

Violana: Ampak ne deklet, mojster Peter! Te so Vam preveč prebrisane.

Predvsem pa ni tu kaj spoznavati.

Peter Craonski (zamolklo): Ga pač jako ljubitè, Violana?

Violana (s povešenimi očmi): To je globoka tajna med njim in med menoj.

Peter Craonski: Blagoslovljena bodi v svojem čistem srcu!

Svetost ni v tem, da se daš pri Turkih kamenjati ali da poljubiš gobavca na usta, temuč da spolniš zapoved božjo,

bodi si

da ostaneš na svojem mestu ali pa se popneš više.

Violana: Ah, kako je lep ta svet in kako sem srečna!

Peter Craonski (polglasno): Ah, kako je lep ta svet in kako sem nesrečen!

Violana (dvigne prst kvišku): Mož iz mesta, čujte! (Premolk.)

Slišite to dušico, kako tam gori poje?

Peter Craonski: Škrjanec!

Violana: Škrjanček je, aleluja! Škrjanček krščanske dežele, aleluja, aleluja!

Čujte, kako štirikrat zapored žgoli i! i! i! vedno više, vedno više!

Ga vidite, vidite razpeta krila, siloviti križec, kakor pri krilatcih angelih, ki so jih same perotnice brez nožic in pronicav glas pred božjim prestolom?

Peter Craonski: Čujem ga.

Takisto sem ga čul nekoč ob svitanju pred dnem, ko smo posvetili mojo hčer, Mater božjo Snežniško,

in obsevalo ga je nekaj zlatá, zlató na skrajnem koncu vélike stvari, ki sem jo napravil jaz, in žarel je liki nova zvezda!

Violana: Peter Craonski, da ste storili z menoj po svoji volji,

bi bili sedaj zato bolj radostni, ali bi bila jaz danes lepša?

Peter Craonski: Ne, Violana.

Violana: Ali bi bila jaz še vedno tista Violana ljubljena?

Peter Craonski: Taista ne, ampak druga.

Violana: In kaj je bolje, Peter?

Da veselje svoje z Vsemi delim ali da delim Vašo bolečino z Vami?

Peter Craonski: Gostóli v najvišji nebesni višavi, francoski škrjanec!

Violana: Odpustite mi, ker sem tolikanj blažena, ker me moj dragi ljubi, ker se zanesem nanj, saj vem, da me ljubi in da midva oba enako čutiva.

In ker me je Bog ustvaril za srečo, ne pa za tugo in bridkost.

Peter Craonski: Poléti mi v nebo na eden mah s kreljutmi!

Meni pa, če hočem malo više priti, je potrebno delo stolnice in nje vkopano podzidje.

Violana: Kajne, da ne zamerite Jakobu, ker z mano se oženi?

Peter Craonski: Ne, tega mu ne odpustim.

Violana: Sovraštvo, Peter, se Vam ne prilega, meni pa povzroča jad.

Peter Craonski: Samí velevate mi govoriti. Čemu me silite, naj kažem strašno rano, ki je sicer ni videti?

Dajva se ločiti in ne izprašujte me naprej. Nikdar se več ne snideva.

In vendar odnesem s sabo njegov prstan!

Violana: Pustite svojo mrznjo, in poplačam Vas, kadar Vam bo potreba.

Peter Craonski: Pomislite, Violana, kako sem nesrečen!

Trdó je biti gobast, težkó nositi je s seboi ostudno rano in vedeti, da nikdar ne okrevaš in da ne pomaga nič,

ampak da se vsak dan bolj razpase in globlje seže, pa da si sam in moraš prenašati svoj lastni strup, in čutiti, da ob živem telesu gniješ,

da smrt okušaš ne zgolj enkrat in ne samo desetkrat in da prav nič ti ne ostane prihranjeno: do konca nič od grozne grobne alkimije!

In Vi ste mi nakopali to gorjé, Vi pa Vaša krasota, saj preden sem Vas videl, sem bil čist in vedrega duha,

srce mi biló pri mojem poslu, misel pa pod tujo odgovornostjo.

In sedaj, ko sem jaz gospod in vse se vrši po mojih osnutkih, se obračate proti meni z nasmehom, polnim otrova.

Violana: Otrova ni bilo v meni, Peter!

Peter Craonski: Vem, v meni je bil in je še zmerom tu, in bolni moj život mi ne otme razbolele duše!

O dušica, je li mogoče, da bi Vas pogledal, pa ne vzljubil?

Violana: Ljubezen svojo ste mi jasno pokazali.

Peter Craonski: Sem mar jaz kriv, če sad drži se veje?

Kdo je kedaj ljubil, pa ni hlepel po vsej posesti svoje ljubavi?

Violana: In zato ste me želeli pogubiti?

Peter Craonski: Če mož je užaljen, omračí ga to nič manj ko žensko.

Violana: V čem sem grešila proti Vam?

Peter Craonski: O podoba večne Lepote, moja nisi!

Violana: Jaz nisem podoba! Tako se ne govori z menoj!

Peter Craonski: Nekdo drugi vzame, kar je bilo mo'e.

Violana: Podoba ostane.

Peter Craonski: Nekdo mi vzame Violano, pustivši mi ta híraví život in mojega zmédenega duha.

Violana: Možak bodite, Peter! Bodite vredni plamena, ki Vas razjeda!

Če mora človek že skopneti, naj se to zgodi na zlatem svečniku nalik velikonočni voščenkí sredi zbora, na čast vesoljni Cerkvi!

Peter Craonski: Toliko vznositih slémen! Ne bom li nikdar ugledal zatrepá svoje híšice med drevjem?

Toliko zvonikov, ki njih krožeča senca piše uro mestu celemu! Mar nikdar ne izvršim načrta za ognjišče ter otročjo sobo?

Violana: Ni bilo sojeno, naj sama zase obdržim, kar je vsem skupna last.

Peter Craonski: Kdaj bo svatba, Violana?

Violana: Menda na Martinovo, po dožetnici.

Peter Craonski: Tisti dan, kadar utihnejo šmarski zvonovi, poslušnite pa boste slišali daleč iz Rheimsa moj odgovor.

Violana: Kdo skrbí tamkaj za Vas?

Peter Craonski: Od nekdanj sem živel ko težak; peščica slame na kamenju mi je dovolj pa spim; usnjena obleka, pa malo slanine s kruhom.

Violana: Ubogi Peter!

Peter Craonski: Zaradi tega me ni treba milovati; mi stojimo nárazen.

Jaz ne živim v isti višini z drugimi možmi: venomer pod zemljo s podstavnim zidovjem ali pa v nebu z zvonikom.

Violana: No, vidite! To bi bil čeden zakon! Ako hočem v podstrešnico, se mi skóraj v glavi zvrčí.

Peter Craonski: Edino ta cerkev bo moja žena, ki mi v boleznem spanju požene iz rebra kakor kamenita Eva.

Da bi že mogel v kratkem čutiti, kako vstaja pod mano moja obsežna stvarnja, položiti dlan na ta nerazrušni stvor, na to celoto sestavljeno iz vseh svojih delov, na to čvrsto delo, narejeno iz trdega kamnja kot okòv praviru, moje delo, kjer biva Bog!

Nikdar več ne stopim doli! Jaz sem tisti, ki stoji sto črevl'ev visoko nad prižasto pisanim tlakom, name kaže tropa strnjenih deklin z naperjenim prstom!

Violana: Pa vendar bo zopet iti doli. Kdo ve, če ne bom kedaj potrebovala Vaše pomoči?

Peter Craonski: Zbogom, Violana, dušica moja, ne bom Vas več videl!

Violana: Kdo ve, če me ne boste več videli?

Peter Craonski: Bog Vas obváruj, Violana!

Koliko sem že napravil! Koliko stvari pa mi še ostane, da jih izvedem! In koliko stanovanj mi je še ustanoviti, pa božjih senc!

Ne ure v molitveni knjigi, marveč istinite ure s katedralo, ki njeno neprekinjeno solnce vse rečí obseva ter senčí!

S sabo nesem Vaš prstan,
in iz tega krožka zlato setev užarím!

»Bog je ukazal potopu, naj počaka,« kakor je rečeno v krstnem psalmu,

jaz pa bom med stenami Justicije jutrnó zlató držal!

Posvetna luč se pretvarja, ne pretvarja se pa tista svetloba, ki jo p'rozarim pod temi oboki, kakor se ne izpreminja žar človeške duše s hostijo v sredini.

Duša mojega otroka Violane, ki je mojemu srcu pogodu.

Neke cerkve so kakor prepadi, druge zopet nalikujejo žarečim pečnicám,

nekateré so pa tolikanj premišljene, toli ume-
telno razpete, da bi morale zveneti pod prstom.

Božja veža, ki jo postavim jaz, pa bo v svoji lastni senci stala slično zgoščenemu zlatu in slično púščici mane, hrane nebeške!

Violana: O mojster Peter, prekrasno cerkveno okno, ki ste ga poklonili redovnikom v Hrastniku!

Peter Craonski: Slikarstvo na steklú ni moja stvar, čeprav ga nekaj znam.

Toda pred steklò postavi graditelj umno po načrtu

kameniti oder kakor cedilnik v tokovih božje svetlobe

in podelí vsej stavbi biserni sijaj. (*Mara je vstopila ter ju neopaženo gleda.*)

In sedaj bodite zdravi! Solnce je vzšlo, že daleč bi moral biti.

Violana: Bog Vas obváruj, Peter!

Peter Craonski: Zdravi ostanite, Violana!

Violana: Ubogi Peter! (*S solznimi očmi zre vanj in mu oklepaje podá roko. On jo prime in medtem ko jo drži v svojih dlaneh, se ona skloni ter ga poljubi. — Mara osupne ter odide. — Peter Craonski in Violana se odstranita vsak v svojo smer.*)

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Prvo dejanje.

Prvi prizor.

Kuhinja v Combernonu, širok prostor, v njem velika leva, nje dimnik opremljen z grbom, dolga miza v sredi in vse potrebno orodje in posodje, kakor na kaki Breughelovi sliki. Mati pred levo skuša podpihati žerjavico. Andrej Vercors jo stoji opazuje. To je velik in krepek šestdesetletnik; v mogočni plavi bradi se sveti mnogo belih barus.

Mati (ne da bi se obrnila): Zakaj me pa tako gledaš?

Andrej Vercors (zamišljeno): Že na koncu! To je kakor pri slikanici, ko prideš do zadnje podobe.

»Ko je bila noč pri kraju, je ženska podnetila domači ogenj...« in preprosta, genljiva pravljica se neha.

Kakor da me že ni več tu. Pred mojimi očmi je, pa kakor da bi bilo v spominu. (Prav na glas.)

Oj žena, od najine poroke,
odkar sva se poročila s prstanom vernikom in okroglim »hočem«,

je potekel mesec,
in vsak dan tega meseca zaleže za leto dni.
In dolgo si mi ostala neporodna
kakor drevo, ki samo senco daje.
Nekega dne pa sva se gledala,
sredi najinega življenja, Elizabeta!
in prve gube sem ti zapazil na čelu in okrog oči.
In kakor na dan svoje ženitnine
sva se stisnila na srce in se zrastle v eno,
ne več v veselju, ampak v nežnem sočutju,
v zvesti pobožnosti in skupni vernosti.
In glej, med nama vznikne dete in čistota
te mile ključanice: Violana.
Potem se nama drugo porodi,
črna Mara, zopet deklica, dečka ni biló.

(Pomolk.)

Zdaj pa nuj povedati, kar bi rada. Jaz to poznam,

kadar pričneš, a da človeku ne pogledaš v lice,
in kaj rečeš in vendar nič. No povej!

Mati: Saj veš, da s tabo ni mogoče govoriti.
Na mestu ne strpiš. Če naj ti gumb prišijem,
ti moram zaskočiti pot.

Pa saj me ne poslušáš, kakor pes čuvaj prežiš
in strežeš na škripanje vrat.

Pa saj moški prav nič ne razumejo.

Andrej Vercors: Zdaj sta deklici odrasli.

Mati: Te dve? Pa ne!

Andrej Vercors: Komu naj ju damo zámož?

Mati: Zámož, praviš, Andrej? Se prav nič ne mudi.

Andrej Vercors: O ženska lažnivost! Čuj!
Kedaj kaj misliš in ne rečeš najprej, da misliš
nekaj drugega.

Prevejanka! spoznal sem te.

Mati: Nobene več ne bleknem.

VENO PILON: RUSINJA (1925).

Andrej Vercors: Jakob.

Mati: No, kaj?

Andrej Vercors: I, no. Violano naj dobí.

On naj mi bo na mestu sina. To ti je pošten
in srčen mož.

Poznam ga že od mladih nog, odkar nam ga
je njegova mati izročila. Jaz sem ga naučil vse,
kar zna:

žito, živino, ljudi, orožje, orodje, sosede,
gospódo, šege,

Boga,

vreme, postavo v tej stari deželi,
umetnost, kako se misli, prej ko govoriš.

Gledal sem ga, kako je postajal mož, medtem
ko se je vame oziral, in kako mu je poganjal
mah na bradi okoli blagega obraza

in so mu naposled zrastle ravne kocine, ka-
kršne nosi zdaj,

šopoma in čopoma ko ječmenovo klasje.

Pa ni bil izmed tistih, ki ugovarjajo, ampak pre-
udaren in podoben zemlji, ki sprejme vsako zrno.

In kar je krivo, ne požene korenine ter
prepade.

Tako se ne more reči, da prijema resnico,
ampak resnica se prime v njem, kjer je našla
hraniva.

Mati: Kaj veš, če se rada vidita?

Andrej Vercors: Violana

napravi, kakor ji porečem jaz.

On, vem, da jo ljubi, saj sama veš.

Le govoriti si ne upa, bebec. Ampak dam mu jo, če želi. Tako bo prav.

Mati: Zares.

Tako bo najbolj prav.

Andrej Vercors: Imaš še kaj povedati?

Mati: Kaj še?

Andrej Vercors: No, grem pa ponj.

Mati: Kaj praviš, ponj? Andrej!

Andrej Vercors: Jaz bi rad čim prej vse uravnal. Takoj boš izvedela, zakaj.

Mati: Izvedela? Kaj neki? — Andrej, poslušaj malo... Bojim se...

Andrej Vercors: Kako?

Mati: Mara

je spala to zimo, ko si bil bolan, pri meni, pa sva kramljali zvečer v posteljah.

Gotovo je priden fant in ljubim ga skoro kakor lastnega sina.

Bogastva sicer nima, res je, ampak zna prijeti za delo in iz poštene hiše je.

Morda mu prepustiva vinski pridelek na spopolovino in dolenje njive, saj za naju so itak predaleč. — O tem sem že hotela s tabo govoriti.

Andrej Vercors: No, kaj?

Mati: I, nič.

Violana je seveda stárejša.

Andrej Vercors: In kaj potem?

Mati: Potem? Ali za trdno veš, da jo ljubi? — Naš kum, mojster Peter,

(Zakaj ga ni bilo tokrat blizu in se ni nikomur pokazal?)

lani si ga videl, ko je bil pri nas, kako jo je venomer opazoval, ko je na mizo nosila. — Res da nima posestva, denarja pa služi dosti.

— In ona, medtem ko je govoril, kako ga je poslušala in odpirala oči, kakor da še nikdar ni videla moškega,

in pozabila je doliti pijače, da sem se ujezila! — Mara pa, saj jo poznaš! Sam veš, kako je trmasta!

Če si vtepe v glavo, da vzame Jakoba, kaj potlej? Trda je ko železo.

Jaz... jaz ne vem! Mogoče bi bilo bolje...

Andrej Vercors: Kaj bi te neumnosti?

Mati: Že prav! Že prav! To so besede. Saj ni treba, da bi se takoj jezil.

Andrej Vercors: Jaz sem se odločil.

Jakob se oženi z Violano.

Mati: I, no, pa se oženi z njo.

Andrej Vercors: In zdaj, uboga mama, ti moram še nekaj povedati. Namenjen sem na pot.

Mati: Na pot? Oditu hočeš, priletui mož? Kaj deš?

Andrej Vercors: Zato se morata Jakob in Violana poročiti, čim prej se da, in on naj gospodari na mojem mestu.

Mati: Za Boga milega, potuješ? prav zares? I, kam pa greš?

Andrej Vercors (pokaže s prstom nekako proti jugu): Tjakajle.

Mati: Na Dvor?

Andrej Vercors: Še dlje ko na Dvor.

Mati (potihem): V mesto, k nasprotnemu kralju?

Andrej Vercors: H kralju kraljev, v Jeruzalem.

Mati: Za pet ran božjih! (Usede se.)

Mar ni več domača dežela dovolj velika zate?

Andrej Vercors: Preveč nadlog je v naših krajih.

Mati: Pa saj se nam dobro godi, nevarnosti ni nobene.

Andrej Vercors: Prav to je.

Mati: Kako pa to?

Andrej Vercors: Tako, da smo mi presrečni in drugi niso srečni dovolj.

Mati: Andrej, saj nismo mi krivi.

Andrej Vercors: Sami pa tudi ne.

Mati: Jaz ne vem. Vem samo to, da imam tebe in dva otroka.

Andrej Vercors: To vsaj vidiš, da je vse razburkano in vse s svojega mesta pomaknjeno, in vsakdo gleda prepadel okrog, kje je.

In ti dimni oblaki, ki se včasih iskré v daljavi, ti pač ne švigajo iz prazne slame.

In te velike čete nemaničev, ki silijo v nas od vsepovsod!

Nobenega kralja ni več nad našo državo; prerokova napoved se je uresničila.¹

Mati: To si nam ondan bral?

Andrej Vercors: Na mestu kralja imamo dva otroka.

Eden, Anglež, na svojem otoku, drugi pa tako majčken med ločjem naše Loire, da ga ni več videti.

Namestu enega papeža imamo kar tri, in namestu Rima, kaj vem, kakšen cerkveni zbor v Švici.

Vse se bojuje in se giblje, ker jih več ne ravnaajo uteži od zgoraj.

Mati: No, in sedaj se hočeš tudi ti potikati po svetu?

Andrej Vercors: Nič več ne morem tukaj obstati.

Mati: Andrej, sem ti kaj hudega storila?

Andrej Vercors: Nisi, Elizabeta moja.

Mati: In tako me puščaš v moji starosti?

Andrej Vercors: Sama mi daj slovo.

Mati: Nič več me ne ljubiš in srečen nisi z mano več.

Andrej Vercors: Naveličal sem se biti srečen.

Mati: Ne preziraj božjega darú.

Andrej Vercors: Zahvaljen Bog, ki me je obsul z dobrotami!

Trideset let je poteklo, odkar imam ta zajem, posvečen po mojem očetu, in odkar pada božji dež na moje brazde.

In celih deset let mi slednjo uro mojega dela Bog desetkrat preplačuje in še več,

¹ »Tedad bo Gospod vzel iz Jeruzalema in iz Juda krepkega, zdravega moža, vso moč kruha in vode, težaka in vojščaka, in preroka in vedeževalca in starca; kneza nad petdesetimi leti in vsako častitljivo osebo; in pametnega stavbenika in veččaka mistične govorice. In dal jim bom otroke za kneze in mehkužneži jim bodo gospodarji.« (Is.)

kakor da ne mara, da bi bili tehtnični skledici v ravnovesju in da bi ostal neporavnan kak račun.

Vse prihaja na nič, a meni je prizaneseno.

Tako, da se pokažem pred njim prazen in brez zahtev, med tistimi, ki so že prejeli svoje plačilo.

Mati: Hvaležno srce je že zadosti.

Andrej Vercors: Jaz pa se nisem prenasitil njegovih dobrot, in ker sem jih prejel toliko, smem li največje drugim prepustiti?

Mati: Ne razumem te.

Andrej Vercors: Katero posodo je napolniti, polno ali prazno?

Komu je treba več vode, kapnici ali studentu?

Mati: Naša je domala izčrpana v tem vročem poletju.

Andrej Vercors: To je bilo splošno zlo, da je vsakdo želel izrabiti svoje bogastvo, kakor da je ustvarjeno le zanj,

ne pa, kakor da je ima od Boga za nadarbino.

Graččak svoj zajem, oče svojo deco,

kralj svojo državo in duhovstvo svoje dostojanstvo.

Zatorej jim je Bog odvzel vse te minljive stvari,

in zdaj je vsak ob svojem in strada.

In kar se je zgodilo drugim, zakaj bi ne bil to delež moj?

Mati: Tvoja dolžnost smo mi.

Andrej Vercors: Nič več, ako me odvežeš ti.

Mati: Ne odvežem te.

Andrej Vercors: Saj vidiš, kar mi je bilo storiti, je storjeno.

Otroka sta velika, Jakob stopi na moje mesto.

Mati: Kdo te kliče proč od nas?

Andrej Vercors (z nasmehom): Angel in njegova trobenta.

Mati: Katera trobenta?

Andrej Vercors: Tista, ki nima zvoka in jo vendar slišijo vsi.

Tista, ki tedaj pa tedaj vabi vse ljudi, da se jim deleži vnovič porazdelé.

Jozafatska trobenta, preden je zabučala.

Betlehemska, ko je Avgust prešteval svet.

Troba Vnebohoda, ko so bili apostoli sklicani.

Glas, ki nadomesti besedo, kadar ni več čuti poveljnika

in ko se moštvo skuša zbrati.

Mati: Jeruzalem je tako daleč!

Andrej Vercors: Raj je še dlje.

Mati: Bog je v tabernaklju tudi tukaj z nami.

Andrej Vercors: Ampak ne tista globoka jama v zemlji.

Mati: Katera jama?

Andrej Vercors: Ki jo je križ izkopal, ko je bil vsajen.

Ta vleče, vleče nase vse.

Ondi je znamenje, ki se ne da iztrebiti, voz, ki se ne da razrešiti,

skupna dediščina, notranji mejnik, ki se ne da premakniti,

središče in popek zemlje, srce človeštva in njegovo enakotežje.

Mati: Pa kaj more posamezni božjepotnik?

Andrej Vercors: Jaz nisem sam. Velik narod odhaja veselo z menoj!

Z menoj ves narod mojih rajnih,

z menoj cela vrsta onih duš, po katerih je ostal samo nagrobnik, vsi ti posvečeni kameni z menoj, vsi zahtevajo svoje pravo!

in ker v resnici kristjan ni sam, ampak je deležen vseh svojih bratov,

je z menoj vse kraljestvo, ki kliče in hrepeni po božjem stolu ter obrača svoje misli vanj,

vsii, ki sem jim jaz poslanik in ki jih vodim s seboj.

da jih razproستم pred noge večnemu go-spodu.

Mati: Kdo ve, ali te ne bomo tu rabili?

Andrej Vercors:

Kdo ve, ali me ne rabijo drugod!

Vse se premika, in morda bi oviral božji ukaz, ako ostanem na tem mestu,

kjer me poslej nihče več ne potrebuje.

Mati: Kako si vendar trdi in neizprosni mož!

Andrej Vercors (nežno in z izpremenjenim glasom): Še vedno si mi mlada in lepa, in velika je moja ljubezen do moje črnolase Elizabete.

Mati: Lasje so mi sivi!

Andrej Vercors: Pritrdi mi, Elizabeta...

Mati: Andrej, trideset let me nisi zapustil. Kaj bo z menoj brez gospodarja in tovariša?

Andrej Vercors: Privoli z besedico, ki naju loči osorej, potihem, prav potihem, a vendar enako tisti besedici, ki naju je združila nekdaj. (Molk.)

Mati (natihoma): Hočem, Andrej.

Andrej Vercors: Potrpi, predraga! V kratkem bom nazaj.

Ali mi ne moreš nekaj časa zaupati, čeprav me nimaš tu?

Še malo, že pride druga ločitev.

Nuj, pripravi mi v torbo brašna za dva dni. Jaz moram proč.

Mati: Kako! že danes, kar danes greš?

Andrej Vercors: Kar danes.

(Sklonila je glavo in se ne gane. On jo stisne v objem, ona se ne premakne.)

Bog s teboj, Elizabeta!

Mati: Joh, moj stari mož, nikoli več te ne bom videla.

Andrej Vercors: Sedaj grem po Jakoba.

Drugi prizor.

(Mara pride.)

Mara (mater): Pojdi in ji reci, naj ga ne jemlje.

Mati: Mara! Kako, si bila tu?

Mara: Pojdi pa ji povej, da ga ne sme vzeti!

Mati: Kedo? in koga? Odkod veš, da se mož?

Mara: Bila sem tukaj in sem vse slišala.

Mati: No, torej, hčerka! Tvoj oče to želi.

Saj vidiš: storila sem, kar sem mogla: pogovoriti se ne da.

Mara: Pojdi in ji reci, naj ga nikar ne jemlje, ali pa se ubijem!

Mati: Mara!

Mara: Obesim se v drvarnici, ondi, kjer so našli obešenega mačka.
Mati: Mara! ti grdoba!
Mara: Takole pride pa mi ga vzame! Pride pa mi ga vzame, osorej! Ko bi vendar jaz morala biti njegova žena, zmeraj jaz, a ni-kdar ona.
 Ona dobro ve, da je le moj.
Mati: Ona je starša.
Mara: Pa kaj zato?
Mati: Tvoj oče to želi.
Mara: To mi je vseeno.
Mati: Jakob jo ljubi.
Mara: To ni res! Dobro vem, da me ne marate!
 Vselej Vam je bila ona bolj pri srcu! O, kadar govorite o svoji Violani, to je, kakor bi med lizal, kakor bi črešnje zobal v trenutku, ko izbrusiš koščico!
 A Mara jo stare! Trda je ko železo, trpka ko luščina!
 Kaj ji je še treba poleg lepote, Vaši Violani! Zdaj naj dobí še Combernon!
 Kaj pa zna, trapa ábotna? Kdo opravlja vse delo, jaz ali ona?
 Prevzetnica! šopiri se, kakor da odleže za Uršulo in vseh njenih enajst tisoč devic.
 Ampak jaz, jaz sem Mara Vercorsova, to je Poštenjakova, mrzim krivičnost in širokoustje, sem Mara in maram za resnico, zato so jezni name ljudje!
 Pa naj le bodo! jaz jim osle kažem. Ena sama izmed ženščin naj si upa tukaj zoper mene golsniti! Vse so se potuhnile.
 — Zdaj pa je vse zanjo, zame nič.
Mati: Svoj delež dobiš.
Mara: Seveda! Peščenino tam na griču! Barjè, kjer je potreba pet repov za oranje! Pusto melino v Gruščarici.
Mati: Pa vendar se nekaj pridela.
Mara: Gotovo.
 Pasji zob, lisičji rep, pirika, lučnik! Zdravilnega čaja si bom že nakuhala.
Mati: Malopridnost, dobro veš, da to ni res! Prav dobro veš, da se ti krivica ne godí! Od nekđaj si bila tako hudobna. Ko si bila majhna, nisi vekala, če so te pretepali.
 No, povej, črnava, malovredna!
 Ali ni ona stárejša? Kaj ji imaš očitati, ti, ljubosumnica! Vselej tako napravi, kakor hočeš ti.
 Pri tem ostane: najprej se ona omoži, potem se tudi ti, pozneje, kajpada!
 Sicer pa je prekasno, ker oče odpotuje, joj, kako sem žalostna!
 Zdaj se pogovarja z Violano, potlej pojde po Jakoba.
Mara: Saj res! Pojdi takoj! Teci tja takoj!
Mati: Po kaj bi šla?
Mara: Mati, tak daj no hitro! Saj me poznaš. Reci ji, da ga ne sme vzeti, mama!
Mati: Tega gotovo ne storim.

Mara: Ponóvi ji le to, kar sem dejala. Reci ji, da se usmrtil. Si me razumela, kajne? (*Ji strmo zre v oči.*)

Mati: Ah!

Mara: Meniš, da ne storim tako?

Mati: Bog ne zadeni!

Mara: Tak pojdi!

Mati: O trdovratnica!

Mara: Ti nisi tukaj prav nič kriva.

Samo ponóvi ji, kar sem rekla jaz.

Mati: Pa on, kaj veš, če te bo maral za ženó?

Mara: Seveda ne bo maral.

Mati: No, in potem...

Mara: In potem?

Mati: Nikar ne misli, da ji bom svetovala, naj stori po tvoji volji! Nasprotno pač!

Ponovim ji samo to, kar praviš ti. Zatrdno ne bo tako nespametna, da bi se uklonila, če me bo poslušala.

Mara: Mogoče. — Hiti. — Narédi to. (*Odide.*)

Tretji prizor.

(*Nastopi Andrej Vercors in Jakob, zatem Violana in služinčad.*)

Andrej Vercors (*obstane*): He, kaj ne poveš!

Jakob: Dobesedno tako!

Tokrat sem ga zasačil na samem dejanju, s kosirjem v roki!

Priplazil sem se polagoma odzad, potem pa mahoma

štrbunk! sem se vrgel nanj z vso svojo težo, prav naglo, kakor se človek zažene na zajca v ležišču ob žetvi.

Poleg njega butara mladih topolov, dvajset dreves, ki so Vam tako pri srcu.

Andrej Vercors: Zakaj ga ni bilo k meni? Jaz bi mu bil dal toliko lesa, kolikor mu ga je treba.

Jakob: Mojega bičevnika mu je treba!

To ni potreba, to je hudobija, to je slab namen!

To je ta sodrga dobravska, zmeraj pripravljena, da kaj naplete, pa bilo kar koli, da se potem postavlja in se baha pred ljudmi!

Ampak ta cigan, ušesa mu porežem s svojim pipcem!

Andrej Vercors: Le počasi.

Jakob: No pa vsaj roke mu privežem za brano pri glavnih vratih, z obrazom ob zobeh; pes Finež pa naj streže nanj.

Andrej Vercors: Tudi tega ne.

Jakob: Kaj pa naj potakem z njim storim?

Andrej Vercors: Domov ga pošlji.

Jakob: Pa z butaro?

Andrej Vercors: Pa še eno mu po vrhu daš.

Jakob: Oče, to ni prav.

Andrej Vercors: Med butarama ga lahko privežeš, da jih ne izgubi.

Tako bo laglje gazil skoz zaplanski brod.

Jakob: Človek ne sme popuščati v svojih pravicah.

Andrej Vercors: Saj vem, ni prav tako!

Vidiš, Jakob, slaboten sem in star, naveličal sem se bojevanja in otepanja.

Svoje dni sem bil strog kakor ti. Ob nekem času jemlješ, pa pride čas, ko daješ, da drugi jemljejo.

Dokler je drevo še v cvetu, ga kaže paziti; kadar pa je polno sadja, ne glej preveč natanko, kaj bo z njim.

Bodimo majceno krivični, da ne bo potlej še Bog čisto po pravici z nami ravnal.

— Sicer pa boš delal poslej, kakor veš in znaš, kajti zanaprej boš ti na mestu mene v Combernonu gospodar.

Jakob: Kaj pravite?

Mati: Na božjo pot misli v Jeruzalem.

Jakob: Jeruzalem?

Andrej Vercors: Gola resnica. Prêcej odpravim se na pot.

Jakob: Kako? Kaj se to pravi?

Andrej Vercors: Dobro si slišal.

Jakob: Takole, zdaj ko bo največ dela, odhajate od nas?

Andrej Vercors: Dovolj je eden gospodar na domačiji.

Jakob: Oče, jaz sem samo Vaš sin.

Andrej Vercors: Posehdob boš oče tu namesto mene.

Jakob: Ne razumem Vas.

Andrej Vercors: Jaz grem proč. Na Combernonu prevzameš ti moj prostor,

kakor sem ga prevzel jaz po svojem očetu, ta pa spet po svojem,

tako je Radulf, Frank, prvi našega rodú, dobil od svetega Remigija, ta pa od Genovefe Parižanke

to zemljo, ki je bila takrat poganska, puščobna, polna zlih goščav in samoraščega trnja.

Radulf in njegova družina so jo izpreobrnili z ognjem in mečem

in jo orno in obdelano izpostavili krstnim vodam.

Ravnino in brdo, vse so prevlekli z enakimi brazdami,

kakor marljiv menih, ki preslikuje božjo besedo od vrstice do vrstice.

In pričeli so šmarje na hribu, ondi, kjer se je nekdaj častil hudobni duh,

(odkonca je stala tam le koča iz desák in ločja, od škofa potrjena,

in dva samotarca sta jo stražila)

in Combernon ob vznožju, trden dom.

Tako je ta zemlja svobodna, imamo jo od svetega Remigija na nebu, da plačujemo desetino tja gori, tej jati grulečih golobov, ki je za hip prekinila svoj polet.

Kajti vse se drži v Bogu, in kdor živi v njem, temu se nikoli ne posuši sad njegovih del,

njih, ki prihajajo in plovejo nad nami, vsakdo ob svojem času, v veličastnem redu,

kakor nad mnogoterimi žetvami poleti ves božji dan debeli oblaki, leteči na vzhod.

Živina ni tukaj nikdar bolna; vimena, vodnjaki nikoli ne presahnejo, žito je kleno ko zlato, slama pa toga ko železo.

Proti razbojnikom imamo orožje in combernonsko zidovje in kralja, našega mejaša.

Pa žanji ti, kar sem jaz sejal, kakor sem jaz sam svoje dni rahljal grudo na njivi, ki jo je zoral moj oče.

O dobro delo kmetovanja! Glej, solnce nam je kakor svetel junec, dež nam je bankir in Bog nam je pri poslu vedno veren drug, tako da vse kar najbolj uspeva!

Drugi čakajo svoje blaginje od ljudi, mi pa jo sprejemamo kar naravnost od nebes.

Sto za eno, klas za zrno in drevo za peškò.

Takšna je z nami božja pravičnost in obilna je mera, s katero nas plačuje.

Zemlja se drži neba, telo pripada duhu, in vse stvarstvo njegovo je strnjeno in sklenjeno, vse stvari so hkrati druga drugi potrebne.

Primi drevo za ročnik na mestu mene, izbavi iz zemlje tisti kruh, po katerem se je zahotelo samemu Bogú.

Preskrbi hrane vsem stvorom, ljudem in živalim, duhu in telesu in neumrljivim dušam.

In vi, hlapci in dekle, glejte sem! Tu stoji moj izvoljeni sin, Jakob.

Jaz grem odtod, on ostane na mojem mestu. Slušajte ga.

Jakob: Zgodí naj se po Vaši volji.

Andrej Vercors: Violana!

Dete moje, prvo rojeno, namestu sina, ki ga nisem dobil!

Dedinja mojega imena, zdaj ti dam drugo ime.

Violana, kadar boš imela moža, nikar ne pozabi očeta.

Kajti ko bi tudi hotela, ne bi več mogla povrniti očetu, kar ti je dal.

Le med zakonci je vse enako; česar ne vesta, sprejmeta verno drug od drugega.

To je medsebojna vez in služnost, po kateri ženske prsi postanejo vrelec.

Oče pa vidi svoje otroke zunaj sebe in spoznava, kaj je bilo v njem. Spoznaj sedaj, hčerka, svojega očeta!

Očetna ljubezen

ne zahteva nazaj, in otroku ni potreba, da bi jo pridobil ali zaslužil;

ker je bil z deco pred početkom, ostane on njen imetek, odvetek in zavetek, nje čast, zahteva in opravičba!

Moja duša se ne loči od te duše, ki sem jo potisnil v občestvo.

Kar sem dal, se ne more več nazaj vzeti. Spoznaj zgolj eno, dete moje, da sem tvoj oče!

Moški se ni rodil iz mene. Vse, kar je po meni prišlo na svet, je žensko,

zgolj ono v nas, kar daje v dar in kar se daje v dar.

— In sedaj je prišla ura ločitve.

Violana: Oče, ne izrekajte te grozovite besede!

Andrej Vercors: Jakob, ti si mož, ki ga ljubim. Vzemi jo! Izročim ti svojo hčer Violano! Razreši jo mojega imena.

Ljubi jo, kajti čista je kakor zlato.

Ljubi jo vse svoje žive dni, kakor kruh, ki se ga nihče ne preobje.

Preprosta je in poslušna, rahločutna in zaupljiva.

Ne trpinči je in bodi dober z njo.
Tvoje je tukaj vse, razen Marinega deleža.
Jakob: Kako, oče? Vaša hči, vaše imetje...
Andrej Vercors: Kolikor je mojega, vse dobiš.
Jakob: A kdo ve, če me ona hoče?
Andrej Vercors: Kdo ve?
(Ona se ozre v **Jakoba** ter prikima, ne da bi zganila ustne.)
Jakob: Se strinjate, Violana?
Violana: Oče želi tako.
Jakob: Pa Vi, želite tudi Vi?
Violana: Tudi jaz.
Jakob: Violana!
Kako se midva sporazumeva?
Violana: Premislite, dokler je čas!
Jakob: Potem Vas vzamem v imenu božjem in Vas več ne izpustim. (Jo prime oberoč.)
Zares Vas držim, Vaše roke in kar pride še z roko.
Starši, vaša hči ni več vaša! moja je samo!
Andrej Vercors: Takole, mož in žena sta, to je dognano zdaj! Kaj praviš, mati, ti na to?
Mati: Zadovoljna sem. (Zaplaka.)
Andrej Vercors: Joče se, žena! Da, tako nama jemljejo otroke
in tako ostaneva samá
stara pri svojem loncu mleka in koščku pogace, edini svoji hrani,
in stari s svojo belo volno v ušesih kot osrčje artičok.
— Preskrbite svatovsko obleko!
— Otroci, na vašem ženitovanju me ne bo.
Violana: Kako to, oče!
Mati: Andrej!
Andrej Vercors: Jaz odpotujem. Kar sedaj.
Violana: Joj, oče! Še preden bo poroka?
Andrej Vercors: To mora biti. Pa naj ti mati razloži. (Nastopi **Mara**.)
Mati: Koliko časa te ne bo nazaj?
Andrej Vercors: Še sam ne vem. Morda le malo časa.
V kratkem se povrnem. (Premolk.)
Otroški glas iz daljave: Črni kos, oj črni kos, tam v zelenem bukovju, oj bukovju.
Andrej Vercors: Kos žvižga v vejah rožnato zlatega drevesa!
Kaj pravi? da je bil nocojšnji dež kakor zlato za zemljo
po teh dolgih dneh vročine. Kaj pravi? pravi, da bi bilo dobro orati.
Kaj pa še pravi? da je lepo vreme in da je še dve uri do poldne.
Kaj še pravi, drobni ptič?
Da je staremu možu čas odriniti
nekam daleč in pustiti svet z njegovimi skrbmi.
— **Jakob**, tebi izročam svojo posest, in čuvaj mi ženske.
Jakob: Kako, odhajate?
Andrej Vercors: Mislim, da ni prav nič slišal.
Jakob: Pa kar sedaj?
Andrej Vercors: Čas je že.
Mati: Menda ne pojdeš, preden nisi južinal?
(Medtem je služabništvo pripravilo veliko mizo za skupni obed.)

Andrej Vercors (krščenici): Ala, moj naramnik, moj klobuk!
Prinesi mi črevlje! Prinesi mi plašč!
Ne utegnem z vami kósiti.
Mati: Andrej! doklej ostaneš tam? Eno leto, dve? Še več ko dve leti?
Andrej Vercors: Eno leto. Dve leti. Tako po priliki.
Pomagaj mi, da se obujem.
(**Mati** poklekne in mu veže črevlje.)
Andrej Vercors: Prvikrat se ločim od tebe, moj dom!
Combernon, visoki stan!
Pazi dobro na vse! **Jakob** ostane tu na mestu mene.
Tu je ognjišče, kjer ogenj nikdar ne dogori, tu pa dolga miza, kjer sem dajal jesti svojim ljudem.
Sedite vsi! zadnjikrat bom kruh delil.
(Sede za gorenji konec mize. Njemu na desni sedi **mati**. Vsi hlapci in dekle stoje vsak pred svojim prostorom. — On vzame hleb, ga pokriža z nožem in razreže, **Violana** in **Mara** ga delita. Sam obdrži zase poslednji kos. — Potlej se svečano okrene k materi ter razširi roke.)
Andrej Vercors: Ostani zdrava, Elizabeta!
Mati (plakaje v njegovem objemu): Nikdar me ne boš več videl.
Andrej Vercors (tiše): Zbogom, Elizabeta.
(Obrne se k **Mari**, dolgo in resno zre vanjo, potlej ji podá roko.)
Zdrava ostani, **Mara**! pa dobra bodi.
Mara (mu poljubi roko): Srečno hodite, oče!
(Vse tiho. **Andrej Vercors** stoje sirmí predse, kakor da ne vidi **Violane**, ki mu vsa zmedena stoji ob strani. Nazadnje se malce pripogne proti njej in ona se ga oklene z rokami okrog vratu ter ihte pritisne obraz na njegove prsi. — **Andrej Vercors**, kakor da ni nič opazil, velí služinčadi):
Vi vsi, ostanite zdravi!
Bil sem vam vselej pravičen gospodar. Kdor pravi drugače, se laže.
Jaz nisem kakor drugi gospodarji. Če treba, rečem, da je vse v redu; kadar treba, pa tudi ne skrivam svoje graje.
Sedaj, ko grem, pazite nase, kakor da sem tu.
Zakaj povrnem se. Vrnem se, kadar se boste najmanj nadejali.
(Vsem po vrsti seže v roko.)
Pripeljite mi mojega konja!
(**Molk**. Sklonivši se k **Violani**, ki se ga še zmemor oklepa):
Kaj ti je, otročič?
Za očeta si moža zamenjala.
Violana: Joh, očka! joh!
(Na lažno se osvobodí njenih rok.)
Mati: Povej, kedaj prideš nazaj?
Andrej Vercors: Tega ne morem povedati.
Mogoče bo zjutraj, mogoče opoldne, ko boste pri obedu.
Mogoče ponoči, tedaj vas prebudim, in po cesti boste slišali moj korak.
Na svidenje! (Odide.)

BLIŽE SOLNCA.

SILVIN SARDENKO.

I.

Cvet pozebe, če vzevetè prerano;
to, Gospod, se je zgodilo z mano.
V duši moji se je zjesnilo:
in nebo in solnce se je skrilo.
Če ne spolnim svojega poslanstva,
prazna pot je mojega pregnanstva.

Zacvetite, beli vi cvetovi,
zadehtite, rožni vi domovi,
radostne nedolžnosti posoda,
viden raj nevidnega Gospoda!
Zazvonite, zvončki vsi, iznova!
Naj skovika v stolpu stara sova.

II.

Vendar vrt je vstal,
nov je brst in cvet pognal.
Silna žarnica:
Stvarnikova stvarnica
v slednjo božjo stvar
čudotvoren sije žar.

Domotožen svit
v mojo dušo je razlit.
Vabi me domov,
bliže solnca, iz okov:
Konec bičanja
in začetek poveličanja.

III.

V domu tihih sanj in sob
sem globok izkopal grob;
vanj — naličje čez obraz —
vrgel svoj sem prejšnji Jaz.
Kakšno sem začutil moč
v srcu novem tisto noč!

Komur brani stud in strah,
da bi ljubil prst in prah:
ni jetnik! Sproščen in prost
sluti večno ženstvenost.
Ali za najlepši sen
ne priklje stih noben.

SL. 6. A. PISANO: RELIEF NA STOLPU FIRENSKE STOLNICE.

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Drugo dejanje.

*Štirinajst dni kesneje. Početkom malega srpana.
Opoldne.*

*Velik sadoonjak s pravilno razorščenim okroglim drevjem. Malo višje, nekoliko na strani, ograja in stolpi, raztegnjene combernonske utrdbe, strehe z opeko pokrite. Nato breg strmega griča. Čisto na vrhu pa strašanski kameniti grad Šmarje, brez vsakršne odprtine, pet stolpov po vzoru stolne cerkve. Ob boku velika bela brazgotina: za francosko kraljico prebita vrzel.
Vse miglja v solnčnem siju.*

Ženski glas na nebu (z vrha najvišjega stolpa o Šmarju):

Salve Regina mater misericordiae
Vita dulcedo et spes nostra salve
Ad te clamamus exules filii Hevae
Ad te suspiramus gementes et flentes in hac
lacrymarum valle

Eia ergo advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte
Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende

O clemens

O pia

O dulcis Virgo Maria.

(Dolg odmor, med katerim ostane pozornica prazna.)

Prvi prizor.

(Vstopita mati in Mara.)

Mara: Kaj je dejala?

Mati: Povedala sem ji mimogrede. Saj vidiš, že nekaj dni se drži žalostno.

Mara: Nikdar ni govorila Bog ve koliko.

Mati: Ampak ne smeje se nič več. To me boli. Mogoče je potrta, ker ni Jakca, ampak vrne se danes.

In oče je tudi zdoma.

Mara: Drugega ji nisi rekla?

Mati: To sem ji rekla, pa tudi vse drugo, ne da bi bila kaj izpreminjala, kakor si me ti navadila:

Jakec in ti: da ga ljubiš, in potem še to, naj ne bo tokrat neumna, naj se tebi ne ukloni,

to sem še pristavila in ji večkrat zabičila, in naj proti očetni volji ne razdira zakona, ki je kakor sklenjen.

Kaj bi neki mislili ljudje?

Mara: In kaj je odgovorila?

Mati: Zasmejala se je, meni pa je šlo na jok.

Mara: Jaz jo naučim smejati se.

Mati: Saj ni bil smeh, kakršnega rada slišim pri svojem dekletcu, in tedaj so me oblile solze.

In rekla sem: »Ne, ne, Violana, dete moje!« in nisem več vedela, kaj govorim.

In ona mi je molče namignila z rokó, da hoče biti sama.

Oh, kakšen križ je z otroki!

Mara: Tiho!

Mati: Kaj pa je?

Žal mi je, kar sem naredila.

Mara: Že prav. — Ali jo vidiš ondukaj konec ograde? Zadaž za drevjem hodi. Zdaj je že izginila. *(Molk. — Izza odra zatrobi rog.)*

Mati: Jakec se vrača. Glas njegovega roga poznam.

Mara: Pojdive. *(Odideta.)*

Drugi prizor.

(Jakob vstopi.)

Jakob *(se ozira okoli sebe):* Ne vidim je.

In vendar mi je sporočila, da me želi videti, še to jutro in sicer tu.

(Nastopi Mara. — Hiti proti Jakobu in šest korakov pred njim se slovesno prikloni.)

Jakob: Dobro jutro, Mara!

Mara: Vaša služabnica, milostni gospod!

Jakob: Čemu to prenevedanje?

Mara: Nisem li Vaša podložnica? Kaj niste Vi tukaj moj zapovednik, postavljen od Boga samo, kakor francoski kralj in cesar Karel Veliki?

Jakob: Le posmehujte se, vendar je res tako! Seveda, Mara, to je lepo! Preljuba sestra, srečen, presrečen sem!

Mara: Jaz nisem Vaša »ljuba sestra«! Vaša dekla sem, ker moram.

Mož nevoljnik, sin tlačanske zemlje, Vaša sestra nisem, vi niste naše krvi!

Jakob: Jaz sem Violanin mož.

Mara: Dozdaj še ne.

Jakob: Jutri pa bom.

Mara: Kdo ve?

Jakob: Mara, premišljal sem dovolj o tem, in zdi se mi, da se vam je sanjala zgodba, ki ste mi jo pravili ondan.

Mara: Katera zgodba?

Jakob: Nikar se ne delajte nevedno.

Tista zgodba o graditelju, o tajnem objetju za ranega jutra.

Mara: Mogoče. Nisem dobro videla. Pa vendar imam bistre oči.

Jakob: In pošepetali so mi, da je tisti mož gobav!

Mara: Nisem posebno dobra z Vami, Jakob.

Ampak pravico imate, da izveste vse. Na šmarju, ki je vsej deželi vzor in zgled, naj bo vse jasno in čisto vse.

Jakob: Zadeva se v trenutku razbistri.

Mara: Pametni ste, nič Vam ne more ostati skrito.

Jakob: Toliko vsaj vidim, da me ne morete trpeti.

Mara: Oho! Kaj sem rekla? Kaj sem rekla?

Jakob: Vsakdo tu ni Vaših misli.

Mara: Mislite Violano? Rdečica me poliva radi nje.

Sramotno je, predati se na tak način, z dušo, telesom, s krvjo in mesom, odnotraj in zunaj, do korenin.

Jakob: Vem, da je dočista moja.

Mara: Da.

Kako je to lepo rečeno! Kako si je v svesti, kaj mu gre! Uh, ta nesvobodnjak! Zgolj to je naše, kar smo ustvarili, si priborili, prigospodarili.

Jakob: Ampak, Mara, vi mi ugaјate in nič nimam zoper vas.

Mara: Kakor nič proti vsemu, kar je tu, kajne?

Jakob: Jaz nisem kriv, če niste moški in če vam dediščino preotmem.

Mara: Kako je ponosen in zadovoljen! Glejte, saj še smeha ne more zataјiti!

Kar naprej! Nikar se siliti! le smejte se!

Sijajno Vam poznam obraz. *(On se smeje.)*

Jakob: To Vas grize, ker mi ne morete nagajati.

Mara: Kakor ondan, medtem ko je oče govoril, takrat ste se tudi z enim očesom smejali, z drugim pa jokali brez solz.

Jakob: Kaj nisem gospodar prav lepega posestva?

Mara: In oče je bil star, kajne? Pa nekaj malega ste umnejši od njega?

Jakob: Vsak ob svojem času.

Mara: Resnično, Jakob, Vi ste velik, lep junak. No, zdaj pa celo rdi.

Jakob: Ne mučite me.

Mara: Vsekáko, škoda je!

Jakob: Kaj je škoda?

Mara: Na svidenje, Violanin soprog! Na svidenje, šmarski gospod, ha, ha!

Jakob: Dokažem Vam, da sem zares.

Mara: Potem doumite najprej tukajšnjega duha, pripotnik Vi!

Kakor kmet si domišlja, da je vse njegovo, pa drugo mu zagodemo!

Kakor kmet, ki se čuti najvišjo stvar na svoji čisto ravni njivici!

Ali Šmarje je božja last in šmarski gospodar je božji zajemnik,

njegovega ni nič, ker vse je dobil za drugega.

Ta nauk gre pri nas od očeta na otroka. Ponositejše službe ni nad našo.

Duha gospodov svojih prevzemite, kmet! (*Odide, pa se zopet vrne.*)

Saj res!

Ko sem Violano srečala, mi je nekaj naročila za Vas.

Jakob: Zakaj mi niste povedali takoj?

Mara: Čaka Vas pri studentu.

Tretji prizor.

Vodnjak je velika, četroogлата odprtina v navpični steni od apnenca. Droben curek grgoli z otožnim šumljanjem iz nje. Na zidu vidiš obešene križe iz slame ter ovenele snopce cvetic: zaobljubljeni darovi. Obdan je z gostim drevjem in z roženci; obilno cvetje se lesketá na zelenju.

Jakob (*se ozira, dokler ne zapazi Violane, ki se bliža po vijugasti stezi; zlato njene praznje obleke se zdaj pa zdaj zaspellika v solncu med listjem*): Oj nevesta moja v cvetnem gaju, bodi mi pozdravljena!

Violana (*nastopi ter obstane pred njim. Na sebi ima platneno opravo in nekakšno dalmatiko iz zlatega sukna, okrašeno z izbočenimi rdečimi in modrimi cveticami. Glava ji je ovenčana z načelkom od sklenine in zlatá*).

Violana, kako ste krasni!

Violana: Jakob! Bog Vas sprimi, Jakob! Ah, kako dolgo Vas ni bilo!

Jakob: Moral sem vse odkupiti in prodati, postati čisto prost, da bom mogel služiti samo Šmarju in Vam.

Kaj pomeni to čudežno oblačilo?

Violana: Oblekla sem se radi Vas. Pripovedovala sem Vam že o tem. Ali ga ne prepoznate?

To je noša šmarskih samostanščic, domala, edino mašniške nárokve ni; ta kroj nosijo v zboru,

diakonska dalmatika, ki jo smejo oblačiti, kot nekaj svečeniškega, saj so same nekake hostije,

ženske v Combernonu imajo pravico obleči dvakrat se tako:

prvič na dan, ko so neveste,

drugič pa ob svoji smrti.

Jakob: Potemtakem je res, to je dan najine zaroke, Violana?

Violana: Jakob, še je čas, še nisva poročena!

Ako ste hoteli samo napraviti veselje mojemu očetu, ni prepozno, lahko si še premislite, saj gre za naju dva. Samo besedico recite; nikakor vam ne bom zamerila.

Med nama ni še nič obljubljeno doslej in ne vem, če sem Vam še po volji.

Jakob: Kako ste krasni, Violana! In kako je lep ta svet, kjer ste Vi delež, ki mi je usojen!

Violana: Nič boljšega ni ko Vi na svetu, Jakob.

Jakob: Je li resnica, da sprejmete in hočete biti moja?

Violana: Da, res je, Bog Vas sprimi, ljubi moj! Vaša sem.

Jakob: Pozdravljena, moja žena! pozdravljena, ti blaga Violana!

Violana: Prijetno se to sliši, Jakob!

Jakob: Nikoli naj ne bo drugače! Recite, da ostanete zmerom ista, vedno tisti angel, ki mi je z nebes poslan.

Violana: Kar je moje, bo neprestano Vaše.

Jakob: In jaz, jaz...

Violana: Ne govorite. Nič ne zahtevam od Vas. Pred mano ste in to mi je dovolj. Pozdravljen, Jakob!

Ah, kako je lepa ta ura, druge ne želim.

Jakob: Jutri bo še lepše.

Violana: Jutri ne bom več oblekla te bleščeče oprave.

Jakob: A tako mi boste blizu, da Vas ne bom več videl.

Violana: Prav blizu Vas zares!

Jakob: Tvoje mesto je pripravljeno.

Violana, kako je tisti kraj samotен, kako je človek ondi prisrčno s Teboj!

Violana (*prav rahlo*): Tvoje srce zadostuje. Glej, Tvoja sem, pa nobene besedice več.

Jakob: Ampak jutri objamem pred vsemi ljudmi svojo carico.

Violana: Vzemi jo in ne daj, da bi odšla.

Ah, vzemite svojo mladenko drago s sabo, da je nihče ne najde in ji ne prizadene hudega.

Jakob: In ne boste potem pogrešali prtenine in zlatá?

Violana: Ni bilo prav, da sem se ozaljšala za borno kratko urico?

Jakob: Nikakor ne, ti moja lepa, lepa lilija, nikoli se ne naveličam, občudovati Te v Tvojem svitu.

Violana: O Jakob! recite še, da se Vam lepa zdim.

Jakob: Da, Violana.

Violana: Najzaljša vseh žená in vse druge Vam niso nič?

Jakob: Da, Violana.

Violana: In da ne ljubite nobene, samo mene, ljubite tako, kakor najnežnejši soprog ubogo bitje, ki se mu je docela vdalo?

Jakob: Da, Violana.

Violana: Ki se mu iz vsega srca daruje, Jakob, in ničesar zase ne pridrži.

Jakob: In Vi mi ne verjamete, Violana?

Violana: Verjamem Vam, verjamem Vam, verujem v Vas, preljubi moj!

Jakob: Čemu pa v Vašem licu ta nemir, ta nepokoj?

Pokažite mi svojo levico. (*Mu jo pokaže.*)

Kje pa je prstan?

Violana: Razložim Vam to takoj, pomirjeni boste.

Jakob: Sem že, Violana. Zaupam Vam.
Violana: Jaz sem več ko prstan, Jakob. Velik sem zaklad.

Jakob: Da, Violana.

Violana: Ah, če se Vam izročim, ali boste tudi znali čuvati svoje dete, ki Vas ljubi?

Jakob: Že zopet dvomite o meni.

Violana: Nikakor ne! Gotovo ne delam krivice, če Vas ljubim. Taka je volja božja in mojega očeta.

Mene ste si naprtili! Kdo ve, ali me boste znali braniti in hraniti.

Zadosti, da se Vam predajem sčinoma. Vse drugo se tiče Vas, ne mene.

Jakob: Na ta način ste se meni prepustili, moja solnčnica?

Violana: Da.

Jakob: Kdo bi Vas mogel iztrgati meni iz rok?

Violana: Ah, kolikšen je svet in kako sva v njem samá!

Jakob: Ubogo dete! znam, da Vaš oče hodi križem svet.

Pa tudi jaz nimam več nikogar, da bi nasvete mi dajal, kaj naj počnem, kaj je dobro in kaj zlo.

Pomagati mi morate, Violana, tako pristrčno, kakor Vas pristrčno ljubim.

Violana: Moj oče me je zapustil.

Jakob: Ampak jaz, Violana, Vam ostanem do konca dni.

Violana: Mene ne mara niti mati niti sestra, čeprav jima nisem prizadela hudega.

Tako mi ostane samo še ta veliki, ta strašni človek, a jaz ga ne poznam. *(Hoče jo stisniti v objem. Ona mu živahno zabrani.)*

Ne dotikajte se me!

Jakob: Sem ka-li gobavec?

Violana: Jakob, nekaj Vam moram povedati, ah, kako je to težko!

Stojte mi na strani, saj imam edino Vas!

Jakob: Kdo Vam hoče kaj žalega?

Violana: Vedite, kaj Vas čaka, če Vam bom pridruža jaz!

Naj z Vami prav ponižno govorim, moj gospod Jakob,

ki kanite sprejeti mojo dušo in moje telo iz rok Boga stvarnika in mojega očeta.

In vedite, da moja dota, moja jutrnja, ni taka kakor drugih žen,

ampak prinašam Vam to sveto goro, ki noč in dan pred Bogom moli, kakor venomer prižgan oltar,

in to večno luč, ki jo morate z oljem zalagati.

In najini poroki ni priča nobeden človek, ampak On, od katerega samo imava svoj zajem, Gospod,

Vsemogočni, Bog vseh vojnih trum.

In srpansko solnce ne sveti nama, pač pa luč njegovega obličja.

Svetim svetinje! Kdo ve, ali čisto srce je najino?

Nikdar doslej ni nedostajalo potomcev moških našemu plemenu, vsekdar naša občevina od očeta na sina je prešla,

sedaj pa prvikrat pripade ženski in z njo postane pohlepnosti predmet.

Jakob: Violana, ne, jaz nisem duhovni, ne menih, ne pobožnjak.

Nisem šmarski vratar in ne samostanski brat.

Dolžnost imam in jo bom vršil:

rediti moram te grleče ptičice

in zvrhom napolniti pletenico, ki jo vsako jutro spuščajo z nebá.

To je s pismom potrjeno. In tako je prav.

Dobro sem to razumel in si zapisal za uho, več pa ne gre zahtevati.

Od mene se ne sme zahtevati, da bi razumel nadzemeljske reči in da bi vedel, zakaj so te svete ženske zazidane v svoj golobnjak.

Nebéščanom nebo, zemljanom pa zemljó.

Kajti žito ne poganja samo ob sebi in mu je treba dobrega orača tu.

Kmetovati pa znam, to lahko rečem, ne da bi se hvalil, v tem mi ni nihče kos, mogoče niti Vaš oče sam,

kajti bil je star in svoje muhe je imel.

Vsakemu svoje, v tem je pravičnost.

In Vaš oče, izročivši Vas meni,

hkrati s Šmarjem, je vedel, kaj dela, in to je bilo prav.

Violana: Jaz pa, Jakob, ne ljubim Vas zato, ker je to prav.

In če bi ne bilo prav, bi Vas ljubila še in vedno bolj.

Jakob: Ne razumem Vas, Violana.

Violana: Ne silite me, da bi govorila. Vi me tolikanj ljubite, jaz pa trpinčim Vas samo.

Pustite me! med nama ne more biti pravičnosti! samo zvestoba in usmiljenje. Ostavite me, dokler je še čas.

Jakob: Ne razumem Vas.

Violana: Predragi, nikar me siliti, da bi Vam razodela svojo globoko skrivnost.

Jakob: Globoko skrivnost, Violana?

Violana: Tako globoko, da vse potone v njej in Vas ne bo več mikalo, ženiti se z menoj.

Jakob: Ne umejem Vas.

Violana: Ali nisem zadosti lepa zdaj? Kaj hočete še več?

Kaj se zahteva od cvetice

drugega, kakor da bodi lepa, trenutek lepa, da dehtí, uboga cvetka, potem pa je končano vse.

Cvetica kratko traja, a veselje, ki ga je nudila kratek hip,

sodi med stvari, ki so brez početka in brez konca.

Mar nisem dosti lepa? Česa nedostaje še? ah, v oči ti zrem, preljubljeni! je li zdaj, v tem trenutku, v tebi kaj, kar me ne bi ljubilo in bi o meni dvomilo?

Mar ne zadostuje moja duša? vzemi jo, in jaz sem še zmerom tu, le sprejmi jo do zadnjega ostanka, ki je tvoj!

Trenutek je dovolj za smrt, in še sama smrt naju ne uniči enega v drugem

popolneje kakor ljubezen, in je li treba živeti, ako si mrtev?

Kaj hočeš še več početi z mano? béži, umakni se! Čemu me želiš za ženo?

čemu jemal bi zase, kar je le božja last?
Božja dlan leži na meni in ti me ne moreš
ščititi!

O Jakob! midva ne bova na tem svetu mož
in žena!

Jakob: Violana, kaj značijo te čudne, tako
nežne, tako trpke besede? po kakih vijugastih,
zlonosnih potih me vodite?

Menda me želite preizkusiti in se samo igrate
z mano, jaz pa sem le preprost in kmetiški mož.

Ah, Violana, kako ste krasni takisto! in ven-
dar me je strah in gledam Vas v tem blešču,
ki se ga bojim!

Ker to ni ženski nakit, ampak odelo strežnika
pred oltarjem,

kadar pomaga mašniku, ob bokih odprto in
brez rokavov!

Ah, že vidim, tako deluje šmarski duh, ki v
Vas živí, in skrajni cvet vne naše ogradnice!

Ah, ne obračaj proti meni tega obličja, ki
spada v oni svet! to ni več moja ljuba Violana.
Dovolj angelov obhaja na nebu!

Usmilite se me: jaz sem človek brez perotnic
in veselim se te družice, ki mi jo je Bog dal,
in slušal bom njen dih, ko bo naslanjala glavo
na moje rame!

Mila ptica! nebo je lepo, a lepo je tudi biti
ujet!

In nebo je lepo! ampak lepo je tudi in vredno
samega Boga srce človeško tako napolniti, da
nič ne ostane prazno v njem.

Ne obsojajte me v to, da bi moral pogrešati
Vašega obraza!

Sicer sem človek brez razsvetljenja in brez
miline,

vendar Vas ljubim, angel, kraljica, ljubica!

Violana: Tako sem Vas zaman svarila; zámož
naj grem, in pri tem naklepu ostanete?

Jakob: Da, Violana.

Violana: Kdor se je poročil, tvori z ženo zgolj
eno dušo in eno samo telo, in nič ju ne more
ločiti posehmal.

Jakob: Res, Violana.

Violana: Vi to hočete!

Tako ne smem večdrževati in ne bom več
zase hranila te velike, neizrekljive tajnosti.

Jakob: Že zopet tajnost, Violana?

Violana: Tolikšna, zares,
da se Vam ob njej srce nasiti
in da ne boste ničesar več zahtevali od mene
in da ne bova nikdar več iztrgana drug dru-
gemu.

Tako globoko razodetje,
da ga življenje, Jakob, in tudi ne pekel ali nebo
nikoli ne razderejo in da do konca dni
ne zbrisejo tega trenutja, ki Vam ga razkrijem
v žarini tega groznega solnca, ki nama malone
neviden dela zdaj obraz.

Jakob: Govôri torej!

Violana: Ampak poprej mi še enkrat recite,
da me ljubite.

Jakob: Ljubim Vas!

Violana: In da sem Vaša izvoljenka, edina
ljubica?

Jakob: Moja izvoljenka, edina ljubica.

Violana: Čuj, Jakob, niti moje lice niti moja
duša Ti nista zadostovala in to ni dovolj?

Mojim resnim besedam nisi dal do sebe? tako
spoznaj pekoči ogenj, ki me žre!

Spoznaj jo torej, to polt, ki si jo ljubil
tolikanj!

Stopite bliže k meni.

Bliže! še bliže! čisto na mojo stran. Sedite
na to klop. (Molk.)

In posodite mi svoj nož. (Da ji svoj nož. Ona
napravi razporek v platnino ob boku, na mestu
nad srcem pod levim nadrjem, in sklonivši se
nadenj razširi z rokami razporek in mu pokaže
prve sledove gob na svoji lisasti polti. Molk.)

Jakob (obrne obraz nekoliko v stran): Dajte
mi nož. (Ona mu ga vrne. Molk. Nato se Jakob
malce pripognjen umakne za nekaj korakov in
je do konca več ne pogleda.)

Violana: se nisem zmotil? Kaj pomeni srebrno
ivje, ki Vam je polt osrežilo?

Violana: Niste se zmotili.

Jakob: Je to kuga, Violana, kuga?

Violana: Je.

Jakob: Gobe!

Violana: Zares Vas je težko preveriti.

In z očmi morate gledati, da verjamete.

Jakob: In katere gobe so bolj nagnusne,
na duši ali na životu?

Violana: O drugih ne vem kaj povedati. Po-
znam samo telesne gobe, te pa so precejšnje zlo.

Jakob: Tako, zavrženka, drugega bolijá pa
ne poznaš?

Violana: Jaz nisem zavrženka.

Jakob: Nesramnica, zavrženka,

zavržena v duši in telesu!

Violana: Tako me torej nočete za ženo več?

Jakob: Nikar se mi ne rogaj, vražja hči!

Violana: To je Vaša velika ljubezen do mene.

Jakob: To je tista lilija, ki sem si jo izbral.

Violana: To je mož, ki naj ga namestu očeta
imam.

Jakob: To je angel, ki mi ga je Bog poslal.

Violana: »Ah, kdo naju iztrga enega dru-
gemu? Ljubim te, Jakob; ti me boš branil; in
vem, da se mi ni ničesar bati v tvojih rokah.«

Jakob: Ne zasmehuj me s temi groznimi
besedami!

Violana: Čuj,

ali sem jaz prelomila svojo besedo? Moja
duša ti je bila premalo? Moja polt ti je sedaj
preveč?

Boš li posehkrat pozabil svoje Violane, po-
zabil, da ti je razkrila svoje srce?

Jakob: Poberi se!

Violana: Glej, dovolj sem proč od tebe, bati
se ni treba nič.

Jakob: Sevé, sévé

Svojemu gobavemu prascu si stala bliže!

Temu okostnjakarju, ki je sam ves gnill!

Violana: Mojstra Petra Craonca mislite?

Jakob: Njega mislim in njegov poljub.

Violana: Kdo Vam je to pravil?

Jakob: Mara Vas je videla s svojimi očmi.

In vse mi je povedala, kakor je bila nje
dolžnost.

A jaz, nesrečnež, nisem ji verjel!
Le brž, povej! tako povej no vendar! je res?
reci, da je res!

Violana: Res je.

Mara vselej resnico govori.

Jakob: Je res, da ste ga poljubili na obraz?

Violana: Res.

Jakob: Prekletnica! ima peklenski plamen tako slast, da se Vam ga je hotelo okušati za svojih živih dni?

Violana (*prav lahno*): Ne, ne prekletnica, ampak blaga, blaga Violana, blaga, blaga Violana!

Jakob: Pa ne tajite, da bi Vas bil ta mož imel?

Violana: Ničesar ne tajim.

Jakob: Ampak jaz Te še ljubim, Violana! Joh, to je prekruto! Reci, če imaš kaj reči, in verjel Ti bom! Govôri, rotim Te! reci mi, da to ni res!

Violana: Nemogoče; ko bi trenil, ne morem postati vsa črna, v nekaj mesecih pa že, v nekaj mesecih,

me ne boste več poznali.

Jakob: Recite mi, da je vse to izmišljeno.

Violana: Mara ne laže, ne laže pa tudi inje, ki ste ga na meni videli.

Jakob: Zbogom, Violana!

Violana: Zdravi ostanite, Jakob.

Jakob: Slišite, kaj kanite sedaj, nesrečnica?

Violana: Ta oblačila slečem. Od hiše pojdem. Postavo izvršim. Pokažem se duhovnemu. Odpravim se...

Jakob: No?

Violana: ... v kraj, ki je pripravljen moje vrste ljudem.

Med gobavce v Pustlici.

Jakob: Kdaj pa?

Violana: Danes. Še nocoj. (*Dolg prestanek.*)

D drugega ne kaže mi.

Jakob: Da ne bo pohujšanja.

Pojdite, preoblecite se, napravite se za na pot. Pozneje Vam povem, kaj bo treba še storiti.

(*Odideta.*)

Četrty prizor.

Dvorana iz proega dejanja.

Mati: Vreme je še vedno lepo. In že osem dni ni šel dež. (*Poslušaj.*)

Zvoni! Zdaj na glas, zdaj potihem, zdaj na glas. Bim! Bom!

Kako je vroče in kako je vse veliko!

Kaj počenja Violana? in Jakob! kaj si imata toliko povedati?

Žal mi je, da sem ji šla pravit. (*Vzdihne.*)

In kaj dela stari prismodež? Kje je neki zdaj?

Ah! (*Nagne glavo.*)

Mara (*naglo vstopi*): Prihajata. Poroka se je menda razdrla. Razumeš?

Kar mólči

in ničesar ne povej.

Mati: Kako?

Oj grdoba grda! dosegla si, kar si hotela!

Mara: Nič ne maraj. Minilo bo. Po nikakršnem se ne bi bilo smelo uresničiti. Saj pač mora mene vzeti, ne pa nje. Tudi za njiju je bolje tako. Drugače pač ne more biti. Razumeš?

Pa jezik za zobmi!

Mati: Kdo pa ti je povedal?

Mara: Ali je treba meni kaj praviti? Z obraza sem jima vse videla. Jasno kakor beli dan. Kakor bi pihnil, sem razbrala vse.

In Jakob, ubožec, njega mi je bridko žal.

Mati: Ne bi bila smela ji povedati!

Mara: Ti nisi nič rekla, saj nič ne veš, in mólči o tem!

In če ti kaj porečeta, bodi si karkoli,

Govôri kakor onadva in stôri, kakor želita. D drugega nič.

Mati: Upam, da se stvar izteče dobro.

Peti prizor.

(*Vstopita Jakob, potlej Violana, vsa v črnem, kakor za na pot opravljen.*)

Mati: Kaj pa je, Jakob: Kaj je, Violana? Čemu ta obleka, kakor da se odpravljáš od doma?

Violana: Saj tudi grem.

Mati: Po svetu? V pustiv mi hočeš tudi ti?

Jakob! kaj se je zgodilo med vama?

Jakob: Nič takega.

Saj veste, bil sem pri materi na Brinju, naravnost od tam prihajam zdaj.

Mati: No, kaj?

Jakob: Saj veste, stara je in šibka.

Pred svojo smrtjo, pravi,

bi rada videla svojo snaho in jo blagoslovila.

Mati: Ali ne more počakati svatbe?

Jakob: Bolehna je in ne more čakati.

In sedaj ob žetvi, ko je dela črez glavo,

se človek ne utegne ženiti.

Pravkar sva se o tem pomenila, Violana in jaz, prav po prijateljsko,

in sva uganila, da je bolje potrpeti

tja do jeseni.

Dotlej pa naj ostane na Brinju pri moji materi.

Mati: Tudi ti želiš tako, Violana?

Violana: Da, mati.

Mati: Kako? še danes misliš odriniti?

Violana: Še nocoj.

Jakob: In jaz jo bom spremil.

Mudí se, pa toliko je dela v mesecu košnje in v žetniku. Predolgo sem ostal že zdomu sam.

Mati: Ostani, Violana! Nikar ne hodi še ti od nas!

Violana: Samo za malo časa, mati!

Mati: Samo za malo časa, mi oblubiš to?

Jakob: Samo za malo časa, ko pa bo jesen, se zopet vrne k nam in ne pojde nikamor več.

Mati: Oh, Jakob, zakaj jo puščaš v stran?

Jakob: Kaj menite, da meni ni hudó?

Mara: Kar pravita, je pametno.

Mati: Bridko je, da se moram od svojega otroka poslavljeti.

Violana: Ne bodite žalostni, mati!

Kaj zato, če bi čakali še nekaj dni? Za dolgo pač ne bo.

Mar si nisem v svesti ljubezni vaše? in ali me ne ljubi Mara in Jakob, zaročenec moj?

Kaj ne da, Jakob? On je moj, kakor sem njegova jaz, nič ne more naju ločiti! Poglej me, dragi. Viš ga, kako se joče, ker grem proč!

Mati, zdaj ni čas za solze! Mar nisem mlada in zala, me ka-li ne ljubijo vsi?

Očeta res da ni doma, a pustil mi je najbolj nežnega moža, prijatelja, ki me nikoli ne zapusti.

Potakem ni čas, da bi se jokali, ampak da bi se veselili. Oh, mati, kako je življenje krasno in kako sem blažena!

Mati: Pa vi, Jakob, kaj rečete na to? Posebno veseli niste videti.

Jakob: Je to kaj čudnega, če se milo mi stori?

Mara: Sicer pa bo ločitev le za nekaj mesecev.

Jakob: Predolga za moje srce.

Mara: Čuj, Violana, kako lepo je to dejal!

Kako, sestrice, otožna tudi ti? Tak smej se no! Tako prijazno se znaš smejati! Odpri no te modre oči, ki jih je naš oče ljubil tolikanj. In Vi, Jakob, pogledajte, kako je lepa, kadar se smehlja!

Nihče Vam je ne vzame! kdo bi žaloval, če mu po hiši sveti tako solnce?

Samo ljubite mi jo pošteno, Vi grdi mož! Recite ji, naj se ohrabri.

Jakob: Pogum, Violana!

Saj niste me zgubili, zgubila nisva drug drugega!

Glejte, jaz ne dvomim o Vaši ljubezni, dvomite morda o moji Vi?

Ali Vam ne zaupam, Violana? Vas ne ljubim, Violana? Mar se ne zanašam na Vas,

Violana!

Svoji materi sem pravil o Vas, pomislite, kako bo srečna, kadar Vas bo videla.

Težko je ostavljati očetni dom. Ampak kjer boste, boste imeli trdno streho nad seboj in žalil Vas ne bo nihče.

Ni se Vam bati, preljuba Violana, za svojo ljubezen in tudi za nedolžnost ne.

Mati: To so pristržne besede.

In vendar je nekaj v njih, takoj mi poveš, dete moje, kaj je v njih,

nekaj prav čudnega, in to mi nič kaj ne godi.

Mara: Jaz, mati, ne vidim nič čudnega pri tem!

Mati: Violana! če sem ti poprej prizadela bolečine,

otrok moj,

pozabi, kar sem rekla.

Violana: Nič niste, mati, mi storili žalega.

Mati: Tak daj, da te objamem. (*Razpre roke.*)

Violana: Ne, mati.

Mati: Kaj? Kako?

Violana: Ne.

Mara: Violana, to ni lepo! se mar bojiš, da bi se te dotaknil kdo? zakaj postopaš z nami kakor z gobavci?

Violana: Obljubo sem storila.

Mara: Kakšno obljubo?

Violana: Da se me nihče ne sme dotakniti.

Mara: Dokler se ne vrneš sèm? (*Molk. Ona povesi glavo.*)

Jakob: Ne izprašujte. Saj vidite, da jo boli.

Mati: Odidite za kratek hip. (*Oddalijo se.*)

Zbogom hodi, Violana!

Ne boš me preslepila, dete moje, matere, ki te je rodila, ne preslepiš.

Kar sem ti povedala je bridko, ali mene poglej, ki sem stara in dovolj trpim.

Ti pa si mlada in pozabila boš.

Moj mož je odpotoval, sedaj pa se še moj otrok obrača od mene.

Lastna bolečina ne pomeni nič, a tista, ki jo drugim narediš,

ti greni vsakdanji kruh.

Misli na to, ti žrtvovana janjka moja, in reci si: tako

nikomur nisem prizadela bolečin.

Svetovala sem ti, kar se mi je zdelo najboljše! ne očitaj mi, Violana! reši svojo sestro, ali naj se izkazi?

S teboj je Bog nebeški, poplačal ti bo kdaj.

To je vse. Nikoli več ne boš videla mojega starega lica. Pa Bog s teboj!

Objeti me nočeš, a vsaj blagosloviti te smem, ti dobra, dobra Violana!

Violana: Seveda, mati! seveda, mati! (*Poklekne, in mati napravi križ nad njo.*)

Jakob (*se vrne*): Pojdite, Violana, čas je že.

Mara: Le hodi pa moli za nas.

Violana (*kričé*): Svoje obleke ti dam, Mara, in ves delež svoj!

Nič se ti ni bati, veš, še dotaknila se jih nisem in nikdar nisem v sobo šla.

— Joh, joh! uboga moja svatbena obleka, prelepa je bilà! (*Zakrili z rokama, kakor da išče opore. Vsi ostanejo daleč od nje. Omahujoč odide, za njo Jakob.*)

SL. 8. RIM, TEMPELJ KASTORJA IN POLUKSA.

Iz težkih misli se je naenkrat prebudilo vprašanje. »Kaj naj porečem materi?«

Ženska natura je Anici narekovala odgovor: »Ne smeš ji povedati resnice.«

Ta beseda se je oklenila Julijana. V bežečih predmetih, ki so hiteli mimo vlaka, je visela. Ne bi se smel lagati, ne bi smel ubiti matere.

Težko je Julijan podprl svojo misel v srcu in v glavi. Počasi je prodirala vanj in ko je stopil na peron, je sedela v njem.

Mati ga je sprejela z obema rokama. Njene oči so hlastno požirale, še usta so poslušala.

Ni bilo besede. Oči so se povesele k tlom, da se ne izdajo.

Julijan ni vedel, kaj naj reče. Tega ni premislil. Premislil je molk, ni vedel, da bo treba tudi govoriti. Na vprašanje: »Kako je?«, je dejal: »Dobro,« ne da bi pomislil.

Mati ni bila zadovoljna s to besedo. Premrzla je bila, da bi bila resnična. V tej besedi bi morala biti radost. Vendar ji je verjela. Sin ji še nikoli ni lagal.

»Ali boš ozdravel?« Hotela je potrditi prvo besedo. Želela je dolgega pripovedovanja, dokazov, da bi okrepila svoje srce in odvrnila slutnje, ki so se plazile vse dolge noči v njene sanje.

»Da,« je dejal Julijan. In nič več. Ni mogel lagati. Bilo mu je že žal, da ni takoj povedal resnice. Hotel in želel je, da mati sama spozna, da uvidi, še preden je laž sprejeta in v srcu potrjena.

Mati ni mogla vedeti tega. Vzela je besedo za zlato. Verjela je, da je sin truden in ne more govoriti. Ni ga nadlegovala. Laž je bila sprejeta in postavljena v najlepši kot njenega srca.

Julijan pa je dobil grozne oči, ki so neprestano gledale v praznino. V duhu se je mati spraševala, kam te oči gledajo. Čutila je, da niso na zemlji, da prodirajo v neznane dalje.

On sam je čutil to grozno gledanje. Gledanje človeka, ki je na smrt obsojen. Tista krčevita ljubezen do življenja, grozna modrost, s katero objemlje in sodi vse stvari. Življenje se je Julijanu stisnilo v minute in v teh minutah je treba duševno vzzoreti in zajeti za cela leta.

Z velikansko naglico drve misli in čuvstva, vse se umika in leti v neznano, se vrača,

gine in se zopet ponavlja. Lasje ne sivijo, a je že starec z obrazom mladeniča. Odgovoduje se ljubezni in ljubi, umira in hlasta za življenjem. Misel in čuvstvo se bijeta za nadoblast, duša raste nad telo in se mu posmehuje.

To stanje je peklensko. Obup orje čelo, upanje se kopiči. Vse je z dokazi podprto, vse je s pomisleki omajano. Vsega je človek sit, vsega lačen. Naveličan je in željan, nima obstanke, blazni v svoji notranjosti, posmehuje se zdravju in radosti.

Pred bolečino, pred materjo, pred lažjo je bežal Julijan. Po cele ure se ni prikazal iz sobe.

Materi se je stisnilo srce. In vendar je morala verjeti, vendar ni smela slutiti laži. (Dalje.)

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Tretje dejanje.

1. prizor.

Na Dobravi. Velik gozd z redkim drevjem, večinoma jako visoki hrasti in breze, med podraščino so smreke, jelke in nekaj bodičja. Široka, ravna pot je bila pravkar napravljena skozi goščavo in sega v dogled. Delavci devajo v stran poslednja debela in gladijo cesto. Ob strani taborišče, kolibe od dračja, ogenj na prostem, lonci itd. Iz peščenice nakladajo težaki ostanek belega svižca na majhno dvokolnico. Pomočnik Petra Craonca jih nadzira, čepeč v suhem košeničevju. Na obeh plateh nove ceste vidiš dva velikana iz hrašče, z nabranim ovratnikom, v halji od belega hodnika, z rdečim križem na prsih, na mestu glave je sodec, čigar obrobki so nazobčani nalik kroni in ki nosi nekaj sirovo naslikan rdeč obraz; dolga troblja tiči v vohi, podprta z desko, ki nadomešča roko. Somrak. Zametena pokrajina in sneženo sivo nebo. Božični večer.

Dobravski župan: Storjeno je. Kralj lahko pride.

Delavec: Prec lahko pride. Mi smo naredili svojo reč.

Dobravski župan (se zadovoljno ozira): Prav neznansko sem vesel! Pa tudi da so vsi skupaj poprijeli, kolikor jih je, možanci, ženske in celo še otročaji,

in da je bil to še po vrhu najhuji kos tlake, same groblje, trnovje, barjè.

Ti preklicani Brjani nam niso kaše upihali.

Delavec: Na svojem kolovozu imajo kašo, škrbine in vso brkljarijo, ki so jo pustili tam. (Smejejo se.)

Vajenec (šolniški, z neprijetno preščavim, zadirčnim glasom): Vox clamantis in deserto: Parate vias Domini et erunt prava in directa et aspera in vias planas.

Zares ste pridno delali. Čestitam, ljudje božji. To vam je cesta kakor za na Telovo.

(*Kažoč na velikana.*) Kdo pa sta, gospôda, ti dve brhki, častitljivi postavi?

Delavec: A ga ne pihneta? Stric Vinko, stari pijaniga, ju je zonégal.

Pravi, da je to kralj egiptovski pa njegova stara Krasotica.

Vajenec: Ti šment, jaz sem pa mislil, da sta strámorja Gog in Magog.

Župan: To sta dobavška angela, pozdraviti hočeta svojega gospoda kralja. Podkurimo jima, kadar pojde mimo tod. — Poslušajte! (*Vsi vlečejo na uho.*)

Delavec: O ne, tako hitro ga ne bo. Saj bi se slišali zvonovi z Brd.

Drugi: Pred polnočjo ga ne bo. Večerjal je v Tržiču.

Drugi: Tu se bo dobro videlo. Jaz se ne zgane stran.

Drugi: Imaš kaj za zob, Petrač? Jaz imam samo še košček kruha, pa je zmrzel kakor led.

Župan: Nič se ne boj. Četrt prašiča je v kotlu, pa nekaj jetrnice in srnjak, ki smo ga podrli, pa tri vatlje krvavice, in pa krompir pa čeden sodček vina z Gadove peči.

Vajenec: Potem ostanem kar pri vas.

Ženska: To bo božičevanje, da bo kaj!

Vajenec: Na sveti dan je bil krščen kralj Klovis v Rheimsu.

Druga ženska: Na sveti dan prihaja naš kralj Karel na kronanje.

Druga: Preprosta deklina, sam Bog jo je poslal, ga vodi zdaj na dom njegov.

Druga: Ivanka, tako ji je ime!

Druga: Devica!

Druga: Rodila se je na Treh kraljev dan!

Druga: Prepodila je Angleže, ki so oblegali Orléans!

Možak: Pregnala jih bo še iz Francije vse vkup! Pa mir besed!

Drug možak (drobolí): Badnik, badnik, sveti čas, badnik je pri nas! Brr! kako je mraz! (*Zavija se v svoj plašč.*)

Ženska: Bo treba dobro paziti: ob kralju bo jahal možic v rdeče napravljen. To je ona.

Druga: Na velikem vrancu.

Prva: Šest mescev je, kar je še krave pasla pri svojem oči.

Druga: Zdaj pa nosi bandero, kjer je zapisano Jezusovo ime.

Delavec: In Angleži bežé ko miši pred njo.

Drug: Gorje si ga burginjonskim izdajavcem zdaj!

Drug: Ob jutrnjem svitu bodo v Rheimsu vsi.

Drug: Kaj pa počenjajo oni tam?

Vajenec: Oba zvonova v stolni cerkvi, Blažek in Nežka, sta pričela vabiti k polnočnici, in dokler ne pride kraljevo spremstvo, ne bosta nehala potrkavati.

Vsakdo ima pri sebi svečo in ta bo gorela do dne.

Ljudje se nadejajo, da kralj dospe do zornice in potem se bo maševalo »Lux fulgebit«.

Vsa duhovščina mu pojde naproti: tri sto mašnikov z višjim škofom v zlatih kóretljih, pa redovniki in oskrbnik in občina.

To bo divno, po snegu, v svetlem prijaznem solncu, in ves narod bo pel: Slava Bogu na višavah!

Kralj bajè misli razjahati konja in na oslu prijezditi v staro mesto, kot Odrešenik.

Župan: Zakaj pa niste ostali tam?

Vajenec: Mojster Peter iz Craona me je poslal po pesek.

Župan: Kogá? mar nima zdaj drugih skrbi?

Vajenec: Pravi, da čas hiti.

Župan: S čim bi ga mogel bolje porabiti, kakor da bi delal to pot kakor mi?

Vajenec: Pravi, da ni njegov posel, pripravljati pota kralju, ampak hišo Bogú.

Župan: Čemu je Rheims, če kralj ne more vanj?

Vajenec: Čemu cesta, če v cerkev ne drži?

Župan: To ni dober državljan.

Vajenec: Pravi, da razume samo svoj poklic. Kdor si med nami drzne govoriti o politiki, mu namažemo gobec s sajami.

Župan: Dozidati ne more še svoje Justicije, pa vendar že deset let okoli nje pečká.

Vajenec: O pač! ves kamen že stoji in ostrešje je postavljeno. Samo konica zvonika raste še naprej.

Župan: Dela se pa toliko kot nič.

Vajenec: Mojster se vbada s svojimi okni, zato nas pošilja po peska sem;

in čeprav ni to njegova stvar,

je vendarle vso zimó prebil med svojimi topilniki.

Delati luč, ljudje krščanski, je težje nego delati zlató,

nadimati to žilavo testó in mu prosojnost podeliti,

to je prav tako, kakor se naša telesa iz blata spremené v telesa zveličana,

dé sveti Pavel.

In med vsemi barvami, pravi, da hoče najti eno, prvotno barvo, kakršno je stvoril Bog.

Zategadelj mora v velike čiste sklede, napolnjene z blestečo tekočino,

vlivati svinčeno rdečico, višnjevce, cinober in gosto zlató,

ter ogleduje ta prelestni notranji cvetni blesk, kako se izpreminja v solncu in božji milosti, in kako se preliva in razcveta v prekapnici.

In pravi, da je ni nobene barve, ki je ne bi mogel napraviti sam po njeni duhovnosti.

Kakor jo je snovno mogoče z rdečino in modrino pred oči postaviti.

Mojster namreč želí, da bi se Justicija svetila slično zarji na dan, ko se bo tisti dan poročil z Justicijo.

Župan: Pravijo, da je gobav.

Vajenec: To ni resnica! V lanskem poletju sem ga videl, gol in nag se je kopal v Aisni pri Soissonsu. To lahko izpričam!

Polt mu je zdrava kakor detetu.

Župan: Čudno. Počemu je bil toliko časa skrit?

Vajenec: Gola laž!

Župan: Jaz pa vem, starejši sem od Vas. Ugrevati se Vam ni treba, mladi mož. Prav nič ne de, če je bolan po svojem životu.

Saj vendar ne deluje s svojim telesom.

Vajenec: Dobro, da Vas ne sliši! Spominjam se, kako je kaznoval enega naših, ker je ta ves čas v svojem kotu ždel pri risanju.

Poslal ga je za ves dan na odre z zidarji, da jim je stregel ter jim podajal vedra in kamene, češ, da bo potem zvečer dve stvari bolje poznal kakor s svinčnico in s črteži: namreč, koliko more nesti in kako visoko seže mož.

In takisto, kakor božja milost vsako naše dobro delo pomnoži,

nas je navadil to, kar on imenuje »tempeljski šekel«, in nas učil o tem božjem hramu, da vsakdo, kolikor rabi svoje moči,

s svojim truplom tvori skrivno temeljno podstat;

pa tudi, kaj je palec in dlan in laket in razpetina naših rok in krog, ki z njimi ga storiš, in črevelj in korak;

in da vse to ni nikdar ena in ista reč.

Mar menite, da se oče Noe ni brigal za telesno mero, ko je barko snoval? je li brez pomena,

koliko korakov je od oltarja do vrat, in kako visoko sme segati oko in koliko duš gre v obe cerkveni stranski ladiji?

Poganski stavbenik je namreč delal vse od zunaj, mi pa kakor čebele vse od znotraj delamo,

in kakor duša dela za telo: nič ni negibno, vse živi,

vse je tvorno delo milosti.

Župan: Možiček dobro govori.

Delavec: Sračje jezike je snedel, od mojstrove modrosti se cedí.

Vajenec: Spoštljivo govorite o Petru Craonskem!

Župan: Prav ima, rheimski meščan je, in Mojster šestila mu pravijo.

Kakor so svoje čase mojstra Ludvika nazivali mojstra svinčnice.

Drug težak: Vrzi kalanic na ogenj, Petrač, že spet naletuje sneg.

(Sneži. — Popolnoma se je stemnilo. — Mara prispe vsa v črnem; pod plaščem skriva nekaj sveženj.)

Mara: So tukaj Dobravci?

Župan: To smo mi.

Mara: Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Župan: Na veke amen!

Mara: Je tu pri vas kolibica v Pustlici?

Župan: Kjer stanuje gobavka?

Mara: Da.

Župan: Ni popolnoma pri nas, ampak čisto blizu.

Nekdo drugi: Hočete videti gobavko?

Mara: Da.

Mož: Videti je pa ni mogoče: zmerom nosi pregrinjalo čez obraz, kakor je ukazano.

Nekdo drugi: Pameten ukaz! mene prav nič ne mika, da bi jo gledal.

Mara: Ali je že dolgo tu pri vas?

Možak: Že osem let, in kako radi bi se je odkrižali!

Mara: Je storila komu kaj hudega?

Možak: Nikomur nič, a vendar je zoprno, imeti v svoji bližini takovšen mrčes.

Župan: In pa soseska jo redí.

Možak: Saj res! že tri dni ji nismo nič prinesli hrane; dočista smo pozabili, odkar cestimo!

Ženska: Kaj pa bi radi od te ženščine? *(Mara ne odgovori, stoji in strmi v ogenj.)*

Ženska: Človek bi dejal, da držite dete v naročju.

Druga: Premraz je, da bi se dečaji prenašali okrog, povrhu pa še noč.

Mara: Njega ne zebe. *(Tišina. Iz temine pod drevjem se začuje glas lesenega klepetca.)*

Starka: Stojte! ona gre! to je njena ropotača! Sveta Devica! škoda, preškoda, da ni že mrtva!

Ženska: Prišla je prosit živeža. Ne bojte se, da bi pozabila kdaj!

Mož: Kakšen križ, da moramo to zalego pitati!

Drug: Vrzite ji kaj. Da nam ne pride preblizu. Samo tega bi še bilo treba, da se oskrunimo.

Drug: Samo nikar mesa, Petrač! Nocoj je post, je božična noč! *(Smejó se.)*

Zadegaj ji ta krajec kruha, zmrzel je ko led, a zanjo bo že še.

Možak (vpije): Hej, brezličnica! Hej, Micka! poslušaj me, razjedenka!

(Na snegu se vidi črna senca gobavkina. Mara jo opazuje.)

Na, ujemi!

(S krepkim zamahom ji zažene kos kruha. Gobavka se pripogne, ga pobere in se potem odstrani. Mara se odpravi za njo.)

Moški: Kam le neki gre?

Drug: Hej, žena! kam pa greste, kaj pa mislite? *(Izgine!a.)*

SL. 15. THOMAS GAINSBOROUGH: MISS LINLEY Z BRATOM.

Nekega dne je morala zapustiti šolsko sobo. Trepetajoča se je vrgla pri Venclju na stol in ni mogla povedati, kaj se je zgodilo. Ta jo je prijel za roko in prisluhnil njenemu trepetanju.

»To preide kmalu.«

»V razred ne grem več.«

In res ni šla. Dobila je dopust, in se še tisti dan odpeljala iz trga, čez tri dni je bila zaveda pozabljena. Doma ji nihče ni branil.

Odpeljala se je proti Ljubljani.

Gospa Olga je dan pred Julijanovim odhodom hodila zaskrbljena od sobe do sobe in ni našla pokoja. Vse se ji je zdelo kot v dneh, ko je ležal mrlič v hiši.

Teža je pritisnila tudi na Julijana. Počutil se je slabo, a se ni hotel izdati, da ga ne bi obdržali med stenami. Požvižgaval je, ko je pripravljaval kovčeg. Srce se je odpiralo nekam v neznano in se znova zapiralo.

Nekaj življenja je prinesla šele Anica. Bila je oblečena v svetlo križasto potno obleko, lica so ji žarela veselja. Za njo je pomenila ta pot življenje. Komaj je čakala, da sede na vlak in zapusti domovino.

Njene besede so vdahnile Julijanu pogum. Nehal je požvižgavati in je pozabil, da se poslavlja. Skoraj, da je zopet verjel v življenje, kakor mnogokrat, ko so ga v vsej fantastičnosti objele misli o nemogočem. Saj ničesar ni nemogoče. Ali ni možno, da sta se zmotila zdravnik in njegov brezdušni aparat?

Ko je legel zgodaj, da se spočije za drugi dan, je slišal skozi steno Aničine in materine besede. Ni jih doumel; počasi so umirale in se izgubljale in zopet splavale na površje.

Anica se je narahlo zibala v gugalnem stolu v nasprotju z gospo Olgo, ki je slonela ob mizi kot kip; nobena njenih resnih potez se ni zganila.

»Ali ste komu povedali, kam greste?«

»Samo tistemu, ki sme to vedeti. Jaz znam dobro lagati, ako hočem, gospa.«

Ta pohvala je gospo nemilo zadela. Zaskrbelo jo je in je dejala: »Bodite dobra varuhinja mojemu sinu. Včasih je otrok. Ne Vaši razsodnosti, Vaši ljubezni zaupam.«

Gospa je gledala dekle v dno oči. Ta ni razumela pomena besede v celoti. Vendar se je zresnila.

»Ne bojte se, gospa. Meni je mnogo na tem, da ozdravi.«

Beseda ni šla gladko iz ust. Ni mogla iti, ker je poznala brezupnost vsega in je go-

vorila laž. Ni mislila nanj, mislila je na čuda dežel, ki jih ni poznala.

Mati je občutila negladek odgovor in je luščila vse nekaj drugega iz njega.

»Ali dovolite,« je dejala in ni spustila deklice iz oči, »da kot Julijanova mati rečem samo besedo.«

»Prosim.«

»Ali ga ljubite?«

Nepopisen molk je vladal v sobi. Materino oko je merilo dekletovo molčanje s trenutki. Anica se je ta hip globoko izprašala. Srce ni bilo nemo, odgovorilo je iz svoje zagonetnosti.

»Ljubim ga.«

Mati se je nasmehnila. Njen nasmeh je bil grozen. »In dovolite vprašanje,« je dejala mirno, »če ga ljubite, čemu varate nekoga drugega?«

»Ta ženska ve vse,« si je zašepetala Anica. Dvom o krivdi je razklal njeno srce. Bilo ji je težko, da je stala naenkrat razgaljena pred materjo človeka, ki je spolnjeval do tistega dne njeno najbogatejše čuvstvo. Še nikoli poprej, ta hip bi se bila rada opravičila do cela. Morala bi povedati resnico. Tisto resnico, ob kateri bi mati kriknila in omedlela. Tega ni mogla storiti. Ubila bi zadnje minute še nekomu drugemu.

Stisnila je ustnice in ni dejala ničesar. Čez dolgo se je izvilo iz nje skozi boleš, ki jo je podobno prvič občutila in skozi pridržane solze. »Vi me slabo sodite, toda ne veste vsega. Vsega Vam ne morem povedati.«

Gospa Olga je imela bistro oko in je spoznala nehlinjeno žalost, ki jo je vedela ceniti. Ni hotela brozgati po dekletovih tajnostih, plemenito je popravila besedo: »Saj Vam zaupam. To naj Vam zadostuje!« (Dalje.)

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Tretje dejanje.

Drugi prizor.

Preko gozda kreneta in puščata za seboj sledove v snegu. Odpre se jasa. Mesec sije iz velikanskega kolobarja ter obseva grič, docela pokrit z presjem in belim peskom. Pošastne stene, peščenci bajnih oblik se odražajo. Nalikujejo predpotopnim živalim, nerazložljivim spomenikom, malikom s potvojenimi glavami in udi. Gobavka vodi Maro v jamo, kjer stanuje, nekakšen nizek hodnik, tako da se more samo čepé v njem bivati: ozadje je zatvorjeno in ima edino preduh za dim.

Tretji prizor.

Violana: Kdo je ta,
ki si upa svoje korake pomešati s koraki
gobavke?

Védi, da je nje bližina nevarna in poguben
nje dih.

Mara: Jaz sem, Violana.

Violana: O glas, ki ga nisem slišala že toliko
časa! Si ti, mati?

Mara: Jaz sem, Violana.

Violana: To je tvoj glas in vendar tuj. Po-
čakaj, da zapalim ogenj, ker je jako mraz. Pa
tudi plamenico.

*(S šoto in presjem pa z žerjavico, shranjeno
v loncu, napravi ogenj in nato prižge smolnico.)*

Mara: Jaz sem, Violana. Mara, tvoja sestra.

Violana: Draga sestra, pozdravljena! Kako
lepo, da si prišla!

Pa se me nič ne bojiš?

Mara: Ničesar na svetu se ne bojim.

Violana: Kako je tvoj glas postal podoben
materinemu!

Mara: Violana, naše ljube matere ni več.
(Molk.)

Violana: Kedaj je umrla?

Mara: Še tisti mesec po tvojem odhodu.

Violana: Pa da ni ničesar slutila?

Mara: Ne vem.

Violana: Uboga mama! Bog ti daj večni mir.

Mara: Očeta pa še ni nazaj.

Violana: Kako pa z vama?

Mara: Dobro se nama godí.

Violana: In doma vama gre po volji vse?

Mara: Vse v redu.

Violana: Vem, da drugače ne more biti z
Jakobom in s teboj.

Mara: Ti bi se čudila, kaj smo vse napravili.
Imamo tri nove pluge. Combernona ne bi spo-
znala več.

Stare okope porušimo,

zdaj ko se je povrnil kralj.

Violana: In vidva sta srečna skupaj, Mara?

Mara: Oba sva srečna. On me ljubi,
kakor njega jaz.

Violana: Hvala Bogu!

Mara: Violana!

Ne vidiš, kaj imam tu v naročaju?

Violana: Nič ne vidim.

Mara: Tak vzdigni svojo tenčico.

Violana: Pod njo je še druga tenčica.

Mara: Mar si slepa?

Violana: Oči nimam več.

Sama duša v hirávem telesu še živi.

Mara: Slepá!

Kako, da hodiš še tako pokonci?

Violana: Slišim pa.

Mara: Kaj slišiš?

Violana: Da bivajo stvari z menoj.

Mara (globoko): Pa mene, Violana, ali me
tudi slišiš?

Violana: Bog mi je dal spoznanje,

kakršno je nam vsem obenem na pomoč.

Mara: Me slišiš, Violana?

Violana: Oj, uboga Mara!

Mara: Ali me ne čuješ, Violana?

Violana: Kaj bi rada od mene, draga sestra?

Mara: Hvalila s teboj Boga, ki te je udaril
z gobami.

Violana: Torej ga hvalíve na ta večer nje-
govega rojstva.

Mara: Lahko je biti svetnica, kadar nam kuga
pomaga v tem!

Violana: Ne vem, ker nisem svetnica.

Mara: Poskusiti je pač treba z Bogom, ako
je vse drugo proč.

Violana: On vsaj nam ne odpové.

Mara (krotko): Mogoče, kdo zna, Violana,
govóri no!

Violana: Tam, kjer sem jaz, življenje odreče,
ne pa smrt.

Mara: Razkolnica! si tako gotova svojega
zveličanja?

Violana: Njegove dobrote, ki presodi vse
naprej.

Mara: Na dokazih jo vidimo.

Violana: Vérujem v Boga, ki mi je odmeril
delež moj.

Mara: Kaj veš o njem? Neviden je in nje-
gove podobe nam ne razodeva nič.

Violana: Zame ni bolj nevidljiv ko slednja
druga stvar.

Mara (porogljivo): Je li s teboj, golobička, in
ljubi te močno?

Violana: Kakor z vsemi bednimi, da, On sam.

Mara: Zares, njegova ljubezen je velika!

Violana: Takisto ljubi ogenj gorečo grmado.

Mara: Trdo te je kaznoval.

Violana: Samo kolikor sem zaslužila.

Mara: Pa tisti, ki si mu izročila svoje telo,
te je pozabil že?

Violana: Nikomur nisem izročila telesa svo-
jega!

Mara: Sladka Violana! lažniva Violana! mar
te nisem videla, kako si presrčno poljubila
Petra Craonskega na vse zgodaj lepega dne v
kresniku mesecu?

Violana: Videla si vse, nič drugega ni bilo
videti.

Mara: Zakaj si ga neki poljubila tako gorkó?

Violana: Nesrečnež je bil gobav, jaz pa sem
bila srečna tisti dan!

Mara: Popolnoma nedolžno, kajne?

Violana: Kakor deklica objame neboreta
dečka.

Mara: Ali naj verjamem, Violana?

Violana: Gola resnica.

Mara: Pa še reci, da si mi radovoljno pre-
pustila Jakoba.

Violana: Ne, nisem ga prostovoljno, saj sem
ga ljubila! Tako dobra nisem.

Mara: Mar naj bi te bil ljubil, ko si bila
gobava?

Violana: Tega se nisem nadejala.

Mara: Kdo bi ljubil gobavko?

Violana: Srce mi je čisto!

Mara: Kaj pa je Jakob vedel za to? Ima te
za krivo.

Violana: Od matere sem izvedela, da ga ljubiš.
Mara: Zdaj pa mi morda še porečeš, da te je ona okužila.

Violana: Bog mi je bil milostljiv.

Mara: Tako, da ko ti je mati povedala,...

Violana: ...Sem samo še Njega samega slišala.

Mara: Zakaj pa trpiš, da te imajo za krivo-prisežnico?

Violana: Ali nisem smela tudi jaz kaj pomagati?

Ubogi Jakec! Mar naj bi bil zmerom žaloval za menoj?

Mara: Priznaj, da ti ni bilo dosti zanj.

Violana: Praviš, da ga nisem marala?

Mara: Ampak jaz ga ne bi bila nikdar tako ostavila!

Violana: Ali sem ga ka-li jaz?

Mara: Jaz bi bila umrla.

Violana: Sem mogoče še živa jaz?

Mara: In sedaj sem srečna z njim.

Violana: Bog vama daj svoj blagoslov!

Mara: Pa dete imava, Violana! Ljubo hčerko. Srčkano deklico.

Violana: Bog vam daj svoj blagoslov!

Mara: Veliko je veselje najino. Ti pa se z Bogom veseliš še bolj.

Violana: Tudi jaz sem poznala radost, od tega je osem let, in srce mi je bilo zamaknjeno od nje,

tako da sem nespametno Boga prosila, ah, naj bi večno trajala in nikdar ne prenehala!

In Bog me je na čuden način uslišal! Se mi bodo mar kedaj gobe zacelile? Nikoli, dokler imajo še drobec mojega umrljivega telesa, da ga žro.

Bo li kedaj ljubezen v mojem srcu ozdravela? Nikoli, dokler ji bo nesmrtna duša dajala živeža.

Ali te pozna tvoj mož, Mara?

Mara: Kateri mož pozná ženó?

Violana: Blagor njej, ki jo je mogoče do dna poznati in ki se sme popolnoma podariti.

Kaj bi bil storil Jakob z vsem, kar sem mu mogla dati?

Mara: Na nekoga drugega si prenesla svoje zaupanje?

Violana: Ljubezen je ustvarila bolečino, bolečina pa je ustvarila ljubezen.

Prižgana grmada ne daje samo pepela, daje tudi žar.

Mara: Čemu ta slepi ogenj, ki nikomur ne sveti in nikogar ne otoplí?

Violana: Ni že to zadosti, da služi meni?

Ne očitaj tej luči, da pretvarja stvor v pepel.

Glej: v najgloblje korenine prodira ter jih osvetljuje vse!

Ko bi ti zgolj eno noč prebila v moji koži, pa ne bi rekla, da ta plamen nič ne žge.

Moški je svečenik, a ženski je dano, da se žrtvuje.

Bog ni razsipen in ne dovoli, da bi katero bitje gorelo,

ne da bi hkrati nekaj nečistega izginilo, lastna ali tuja nečistost okoli nas, kakor žerjavica v razpihani kadilnici!

In resnično, v naši dobi je veliko zla.

Brez očeta so. Gledajo pa ne znajo več, kje je kralj in cerkveni glavar.

To je vzrok, zakaj se mora moj život namestu nesložnega krščanstva trpinčiti.

Moč je v bolesi, kadar je ta tako prstovoljna kakor greh!

Si me videla, Mara, kako sem poljubila gobavca? Joh, kelih trpljenja je globok,

kdor se dotakne z ustnico robú, je ne potegne več tako lahko nazaj!

Mara: Tak vzemi nase še moje gorjé!

Violana: Saj sem ga že.

Mara: Violana! če živi še mrvica tega, kar je bilo moja sestra,

pod to kopreno in to postavo uničeno, se spomni, da sva bili vkup otroka! in usmili se me!

Violana: Govôri, draga sestra. Zanesi se name! Povej mi vse!

Mara: Violana, joj meni, nesrečnici, moja bolečina je hujša od tvoje!

Violana: Hujša od moje, sestra?

(*Mara odgrne z glasnim krikom svojo haljo in dvigne na dlaneh mrtvo dete.*)

Mara: Glej! vzemi ga!

Violana: Kaj je to?

Mara: Poglej, ti pravim! in vzemi ga! Ná ga, tebi ga dam. (*Položi ji truplo v naročaj.*)

Violana: Ah! otrplo telesce čutim! ubog obrazek, ves leden!

Mara: Ha! ha! Violana! To je moje dete! Moja hčerčica!

To je nje milo ličece! pa nje ubogo telesce je!

Violana (*potihem*): Mrtva, Mara?

Mara: Vzemi jo, tebi jo izročim!

Violana: Umíri se, Mara!

Mara: Hoteli so mi jo iztrgati, pa si je nisem dala vzeti! in sem zbežala z njo.

Ampak ti jo imej, Violana! tu jo imaš, na, vzemi jo, vidiš,

izročim ti jo.

Violana: Kaj pa naj počnem z njo, Mara?

Mara: Kaj naj počneš z njo? Ali me ne razumiš?

Pravim ti vendar, da je mrtva, čuješ, mrtva je!

Violana: Njena duša živi v Bogu. Za Jagnjetom je šla. Biva med blaženimi deklicami.

Mara: Ampak za mene je mrtvá!

Violana: Meni daješ pač nje telo! vse drugo daj Bogú.

Mara: Ne! ne! ne! ne preslepiš me s svojimi pobožnjaškimi besedami! Ne, pomiriti se ne dam.

Mleko mi vre v prsih in kriči v Bogu kot Abelova kri!

Ali imam petdeset otrok, da si jih iztrgam iz telesa? ali imam petdeset duš, da si jih izvijem iz svoje?

Veš, kaj se pravi, razparati se na dvoje in spraviti na dan drobceno, kričeče bitje?

In babica méni, da ne bom rodila več.

Pa da imam sto otrók, nobeden bi ne bil moj mali Pepeluh.

Violana: Sprejmi, podvrzi se.

Mara: Violana, veš, jaz imam trdo glavo. Taka sem, da se ne vdam in me nihče ne pregovori.

Violana: Uboga sestra!

Mara: Violana, to ti je presrčkano, tak drobiž, in to bolí, ta grozovita usteca, kadar te ugriznejo!

Violana (*ji gladi obražček*): Kako ji je mrzlo ličece!

Mara (*pritajeno*): On še nič ne ve.

Violana (*enako*): Gotovo njega ni bilo doma?

Mara: V Rheimsu je, da bi žito prodal. Na nagloma je umrla, v dveh urah.

Violana: Komu je bila podobna?

Mara: Njemu, Violana. — Ni samo moja, tudi njegova je. Moje so bile samo nje oči.

Violana: Ubogi Jakec!

Mara: Nisem te prišla poslušat, kako ti žal je zanj.

Violana: Kaj pa bi rada od mene?

Mara: Violana, moreš izpraševati? Ali veš, kaj pomenja, če se duša pogubi

po lastni volji na vekomaj?

Ali znaš, kaj se v srcu oglašá, kadar kolneš prav zares?

V meni je vrag, medtem ko sem tekla, mi je prepeval pesemco.

Želiš izvedeti, kaj me je učil?

Violana: Ne govôri teh strašnih rečí!

Mara: Tedaj mi vrni dete, ki sem ti ga dala!

Violana: Dala si mi mrlíčka samó.

Mara: Ti pa mi daj živo nazaj!

Violana: Mara! Kaj si drzneš rečí?

Mara: Ne trpim, da bi bilo mrtvo moje detece.

Violana: Je li v moji oblasti, mrtve obujati?

Mara: Ne vem: samo tebe imam, ti si mi edina zavetnica.

Violana: Je li v moji moči, da bi mrtve obujala kakor Bog?

Mara: Čemu pa si tedaj?

Violana: Da trpim in molim!

Mara: Čemu pa trpljenje in molitev, če mi ne moreš vrniti deteta?

Violana: Bog to ve, če njemu služim, je dovolj.

Mara: Ampak jaz sem gluha, ne maram slišati! in iz globine svoje vpijem k tebi! Violana! Violana!

Vrni mi otroka, ki sem ti ga dala! Poglej! odneham, ponižujem se! usmili se me!

Usmili se me, Violana! vrni mi otročička, ki si mi ga vzela iz rok.

Violana: Zgolj On, ki ga je k sebi vzel, ga more dati nazaj!

Mara: Tak vrni mi ga no! Joj, vem, da si vsega kriva ti.

Violana: Kriva jaz?

Mara: Ne, ne,

ti mojica, odpústi mi! Ampak vrni mi ga, sestra!

Violana: Saj vidiš, da je mrtev.

Mara: Lažeš! mrtev ni! Ah, vlačuga, ti strahopetnica! ah, če bi mogla jaz kakor ti do tvojega Boga,

ne bi mi tako lahko pobiral mojih otrók!

Violana: Zahtevaj, naj vnovič ustvarim zemljo in nebo!

Mara: Ampak pisano je: na goro pihneš in jo v morje zavalíš.

Violana: To bi mogla, če bi bila svetnica.

Mara: Svetnica moraš biti, kadar te nesrečnica rotí.

Violana: Ah, izkušnjava vseh izkušnjav!

Prisegam in izjavljam in trdim pred Bogom, da nisem svetnica!

Mara: Tak oživi mi vendar otroka mojega.

Violana: Bog, ti vidiš mi srce!

Izpovem in se zaklinjam pred Bogom, da nisem svetnica!

Mara: Violana, oživi mi otroka mojega!

Violana: Zakaj me v miru ne pustiš? počemu prihajaš in me trpinčíš v mojem grobu?

Mar nisem nevredna stvar? morda zaležem kaj pri Bogu? sem ka-li kakor Bog?

Samega Boga naj sodim, to želiš.

Mara: Ničesar nočem od tebe, samo otroka svojega. (*Prestanek.*)

Violana (*dvigne prst*): Čuj.

(*Molk. V daljavi komaj slišno zvoní.*)

Mara: Nič ne slišim.

Violana: Božični zvonovi, k polnočki pozvnanjajo!

O Mara, otročiček se nam je rodil!

Mara: Tedaj mi vrni mojega. (*Trobentanje oddaleč.*)

Violana: Kaj je to?

Mara: Kralj gre v Rheims. Ali nisi slišala o poti, ki so jo kmetje napravili skozi gozd?

(In to jim vrže tudi drv.)

Mlada pastirica ga vodi skozi Francijo.

V Rheims, da ga bodo kronali.

Violana: Zahvaljen Bog, ki dela te velike stvari!

(*Zvonovi zadoné iznova, prav zvočno.*)

Mara: Kako zvonovi vabijo! Veter prinaša glasove sem. Tri vasi zvoné obenem.

Violana: Molive, skupno z vsem veseljstvom! Ali te ne zebe, Mara?

Mara: Zebe me samo v srce.

Violana: Dajve moliti. Dolgo je, kar nisve božiča vkup obhajali.

Nič se ne boj. Bolečino tvojo sem nase vzela. Glej! in kar si mi dala, hranim skrivaj tu na svojem srcu.

Ne jokaj! Zdaj ni čas za jok; ker že se je rodilo zveličanje vseh ljudi.

(*Zvonjenje v daljini, manj razločno.*)

Mara: Sneg ne gre več in zvezde se svetijo.

Violana: Poglej, vidiš to knjigo?

Duhovni, ki me zdaj pa zdaj obišče, mi jo je pustil tu.

Mara: Vidim jo.

Violana: Vzemi jo, hočeš? in beri iz nje božično duhovno opravilo, prvi odstavek od vsake izmed treh nočnih pobožnosti. (Dalje.)

Spodaj je šumel ropot kočij, drdranje avtomobilov, glasovi in koraki ljudi. Tisti hip se je oglasila pesem, ki se je prelivala iz strasti v strahovito otožnost in ni mogla umreti.

Ni razumel pesmi, razumel je njeno žalost. Kakor bi ga prijele trde roke in ga dvignile od spodaj, je bila duša sprevržena. Zadnji boj se je bil med obema človeškima elementoma. Iz prsi se je izvil poslednji bolesteni zategli vzklik plakajoče duše.

Vrata Aničine sobe so se odprla, na vratih je stala ona z blaznim pogledom. Prvi hip je spoznala, da se vrši nekaj groznega. Dvignila je roko in pohitela k Julijanu. Oklenila se ga je kot zver.

Dobil je nadčloveško moč. Bila ga je groza pred Anico in kakor da se je je ustrašil, je zamahnil z roko in se vzpel nad okno. Anica se je obesila s celim telesom nanj in ga je potegnila na tla.

»Kaj delaš?«

Ni imel besede. Oči so zmedeno gledale, kakor da so se popolnoma prebudile.

Čemu je molil na svetnikovem grobu, da je že danes podvomil? (Dalje.)

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Tretje dejanje.

Mara (*prime knjigo ter čita*):

Izaijevo prerokovanje.

V prvem času je ponižal deželo Zabulonsko in deželo Naftalijo, v zadnjem pa jo je povikšal, pot ob morju, pokrajino onstran Jordana, poganov galilejskih. Ljudstvo, ki je hodilo v temi, zagleda veliko luč; in onim, ki so prebivali v deželi smrtne sence, je posvetila jasna svetloba. Pomnožili so narod, povekšali pa niso veselja. Pred teboj se bodo ljudje veselili, kakor se človek veseli med žetvijo, kakor se radujejo zmagovalci, kadar se deli ugrabljeni plen. Kajti ti si zlomil igó njihovega tovara in šibo na njihovih plečih in žezlo njihovega zatornika, premagal si vse kakor ob Madianovem času. Zakaj vsa oprava njih, ki se silovito oborožajo, in krvava obleka se požge in požró jo plameni. Rodilo se nam je namreč detece in gospodstvo je na njegovih ramah; in ime mu bo Čudoviti, Svetovavec, Bog, Močni, Oče bodočega veka, Knez miru!

Violana (*vzdigne obličje*): Poslušaj! (*Molk.*)

Angelski glasovi (*na nebu, sliši jih edino Violana*):

Zbor¹: Hodie nobis de coelo pax vera descendit, hodie per totum mundum melliflui facti sunt coeli.

¹ Glas kakor mladih junakov pojočih resno in soglasno, pojema je in s preprostim poudarkom na koncu stavkov.

Edini glas²: Hodie illuxit nobis dies redemptionis novae, reparationis antiquae, felicitatis aeternae.

Zbor: Hodie per totum mundum melliflui facti sunt coeli.

(**Violana vzdigne prst.** — *Molk.* — **Mara pri-sluškuje ter se nemirno ozira.**)

Mara: Jaz nič ne slišim.

Violana: Beri naprej, Mara.

Mara (*jame zopet čitati*):

Pridiga svetega Leona papeža.

Naš Odrešenik, ljubi moji, se je rodil ta dan: radujmo se. In zares, za žalost ni prostora na dan, kadar se rodi življenje: to nam daje veselje obljubljenosti, ko smo premagali smrtni strah. Nikomur nikjer ni prikrajšano to radovanje. Eden in isti vzrok imamo vsi skupaj, da se radostimo: kajti naš Gospod, ugonobitelj greha in smrti, ni nikogar našel brez napake in je prišel, da bi ves svet odrešil. Naj od veselja poskakuje svetnik, saj njegova palma je blizu; naj bo radosten grešnik...

(*Razločno zvonjenje, takoj za njim zabučí v bližini trobentanje.* — *Glasni klici po šumi.*)

Mara: Kralj! To je kralj!

(*Še enkrat in ponovno zatrobijo trobente neznanosko presunljivo, svečano in zmagovito.*)

Mara (*potihoma*): Francoski kralj, ki gre v Rheims! (*Tišina.*) Violana! (*Tišina.*) Ali me ne slišiš, Violana? (*Tišina.* — *Čita naprej.*)

... Naj bo radosten grešnik: pozvan je k odpuščanju! Naj upa pogan: povabljen je v življenje! Kajti ko se je dopolnil čas, ki ga je določila nedoumna globina božjega sklepa, si je Sin božji nadel naravo človeškega rodu, da bi ga spravil z njegovim stvarnikom, in da bi sedaj podjarmili zlodeja, iznajdnika smrti, oni sami, katere je premagal.

Angelski glasovi (*ki jih kot poprej sliši edino Violana*):

Zbor: O magnum mysterium et admirabile sacramentum ut animalia viderint Dominum natum jacentem in praesepio! Beata Virgo cujus viscera meruerunt portare Dominum Christum.

En sam glas: Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum.

Zbor: Beata Virgo cujus viscera meruerunt portare Dominum Christum. (*Premor.*)

Mara: Violana, jaz nisem vredna brati to knjigo!

Violana, pretrda sem in mi je žal: drugačna bi hotela biti.

Violana: Beri, Mara. Ne veš, kdo poje odpev. (*Tišina.*)

Mara (*vzame zopet knjigo ter čita naporno in z drhtečim glasom*):

Čitanje svetega evangelija po Lukežu.

(*Obe ostaneta.*)

Tiste dni je izšlo povelje od cesarja Avgusta, naj se popiše ves svet. To prvo popisovanje se je vršilo, ko je bil Kvirinij cesarski namestnik v Siriji. In hodili so se vsi popisovat, vsak v svoje mesto. Šel je torej tudi Jožef iz Galileje, iz mesta Nazareta, v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem — bil je namreč iz hiše in rodovine Davidove — da bi se popisal z Marijo, svojo zaročeno ženo, ki je bila

² Kakor otroški.

noseča. In ko sta bila tam, se ji je dopolnil čas poroda. In porodila je sina prvorojenca, ga povila v plenice in položila v jaslje, ker zanj ni bilo prostora v prenočišču. V prav istem kraju pa so pastirji prenočevali pod milim nebom in bili na nočnih stražah pri svoji čredi. In glej, angel Gospodov je pristopil k njim in svetloba Gospodova jih je obsvetila, in silno so se prestrašili. Angel jim je rekel: »Ne bojte se; zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Rodil se vam je danes v mestu Davidovem Zveličar, ki je Kristus Gospod. In to vam bo znamenje: Našli boste dete, v plenice povito in v jaslji položeno.« In v hipu je bila pri angelu množica nebeške vojske, ki so Boga hvalili in govorili: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so Bogu po volji.« In ko so angeli odšli od njih v nebesa, so rekli pastirji drug drugemu: »Pojdimo torej v Betlehem in pogledajmo to, kar se je zgodilo in nam je oznanil Gospod!« In pohiteli so, prišli tja in našli Marijo, Jožefa in dete, v jaslji položeno. Ko so to videli, so povedali, kar jim je bilo o tem detetu rečeno. In vsi, ki so slišali, so se čudili temu, kar so jim povedali pastirji. Marija pa je vse te besede hranila in jih premišljevala v svojem sreču. In pastirji so se vrnili in Boga slavili in hvalili za vse to, kar so slišali in videli, prav kakor jim je bilo povedano.

(Sedela.)

Nagovor sv. Gregorja papeža.

(Mara prestane od ganotja. — Trombe zadone poslednjič in oddaleč.)

Mara:

Zato, ker moramo po božji milosti danes trikrat obhajati slovesnost maše, zato ne moremo na dolgo govoriti o pravkar prebranem evangeliju. Vendar pa nas rojstvo našega Zveličarja sili, da vam izpregovorimo vsaj nekoliko besed. Zakaj se v trenutku tega poroda vrši vesoljno ljudsko štetje, če ne zato, da bi se očitno pokazalo, da se je pojavil v podobi mesa Tisti, ki bo precenil svoje izvoljence za večne čase? O brezbožnikih pa pravi prerok: izbrisani bodo v knjigi živih in ne bodo zapisani v številu pravičnih. Tudi je prav, da se je rodil v Betlehemu. Betlehem namreč pomenja »hišo kruha«, in Jezus Kristus govori o samem sebi: Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Kraj, kjer se je Odrašenik narodil, se je že prej imenoval hiša življenja, da bi ondi prišel na svet v podobi mesa On, ki naj bi bil nasitil sreča z notranjo okrepcavo. Porodil se je ne na domu svojih staršev, temuč na potovanju, gotovo zategadelj, ker je hotel pokazati, da je navzlic svoji človeški podobi zagledal luč sveta v tujini.

Angelski glasovi:

Zbor: Beata viscera Mariae Virginis quae portaverunt aeterni Patris Filium; et beata ubera quae lactaverunt Christum Dominum. Qui hodie pro salute mundi de Virgine nasci dignatus est.

En sam glas: Dies sanctificatus illuxit nobis; venite, gentes, et adorate Dominum.

Zbor: Qui hodie pro salute mundi de Virgine nasci dignatus est. (Dolg molk.)

Angelski glasovi (zopet skoraj neslišni):

Zbor: Verbum caro factum est et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.

En sam glas: Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil.

Zbor: Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.

En sam glas: Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Zbor: Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis. (Dolg molk.)

Violana (nenadoma pritajeno krikne): Ah!

Mara: Kaj je?

(Z roko ji pomigne, naj bo tiho. — Molk. — Prvi jutranji svet zažari. — **Violana** si seže z roko pod haljo kakor nekdo, ki si zapenja obleko.)

Mara: Violana! nekaj se giblje pod tvojim plaščem.

Violana (kakor da se polagoma drami): Si ti, Mara? dobro jutro, sestra. Na čelu čutim dihanje mladega dne.

Mara: Violana! Violana! Ali ti premikaš roko? Še vedno vidim, kako se giblje.

Violana: Tiho, Mara, danes je sveti dan, ko se je rodila vsa radost!

Mara: Kakšna radost je zame, kakor če bi živel moj otrok?

Violana: Tudi nama se je rodilo detece!

Mara: V imenu živega Boga, kaj mi govoriš?

Violana: »Glejte, oznanjam vam veliko veselje...«

Mara: Vnovič vidim, kako se pregiblje plašč! (Iz odprtine v plašču se pokaže noga, otroška nožica in se leno maje.)

Violana: »...Kajti človek je prišel na svet!«

(Mara se z globokim vzdihom zgrudi na kolena ter nasloni čelo na kolena svoje sestre. **Violana** jo boža po licih.)

Violana: Uboga sestra! (Joče se.) Tudi ona je preveč trpela.

(Molk. Poljubi jo na lase.)

Violana: Ná, Mara! Ali mi hočeš za vedno pustiti to dete?

Mara (vzame otroka izpod plašča in ga strasno ogleduje): Živi!

Violana (stopi na plano in napravi nekaj korakov po presju. V prvem osvitlu ledene zore opaziš najprej drevje, bore in breze v ivju; nato se koncem zasnežene, brezmejnje poljane, vrhu griča, razločno v čistem vzduhu pokaže prav majčken obris peterostolpnega šmarja):

Slava Bogu!

Mara: Živí!

Violana: In mir ljudem na zemlji!

Mara: Živí! živí!

Violana: Živí in medvé živive.

In očetovo obličje se kaže prerojeni in potolaženi zemlji.

Mara: Moje dete živí!

Violana (z dvignjenim prstom): Poslušaj! (Molk.) Angelsko češčenje zvoni na šmarju.

(Prekriža se ter moli. — Dete se prebudi.)

Mara (čisto potihem): Jaz sem, Pepelčica, me ne spoznaš? (Dete postaja nemirno in veči.)

Kaj pa jokca moj srček? Kaj pa jokca moja dušica?

(Otroče odpre oči, zapazi svojo mater in jame pekat.)

Mara (mu pozorno zre v obrazek):

Violana! Kaj naj to pomeni? Oči mojega otroka so bile črne, zdaj pa so postale sinje kakor tvoje. (Molk.)

Ah!

In odkod ta kapljica mleka, ki mu jo vidim na ustnicah? (Dalje.)

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.
IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

Četrto dejanje.

1. prizor.

Noč. Eporana kakor v prvem dejanju, zapuščena.
Svetiljka gorí na mizi. Vnanja vrata so priprta.
Mara ostopi; prihaja od zunaj in previdno zapre duri za seboj. Za trenutek postoji sredi sobe, obrnjena proti durim, in prisluša. — Nato prime svetilnico ter odide polihoma skozi druge duri. — Prizorišče ostane v temini. Vidi se samo tleča žerjavica v ognjišču.

2. prizor.

(V daljavi ponovno nekdo zatrobi na rog. Klici. Nemir na pristavi. Zatem loputanje vrat in coi-ljenje noza, ki se bliža. Krepko trkanje.)

Glas od zunaj (kriči): Aló!

(V gorenjem nadstropju zažvenketa okno, ki se je odprlo.)

Jakobov glas: Kdo je spodaj?

Glas od zunaj: Odprite!

Jakobov glas: Kaj bi radi?

Glas od zunaj: Odprite, pravim!

Jakobov glas: Kdo pa ste?

Glas od zunaj: Odprite, pa boste zvedeli!

(Odmor.)

(Jakob pride v sobo s svečnikom v roki; otvori. — Črez nekaj trenutkov vnide Peter Craonec, nesoč na rokah zagrnjeno žensko telo. Oprezno ga položi na mizo, potem se vzravna. — Moža si gledata ob svečni luči iz obličja v obličje.)

Peter Craonski: Jakob, ali me ne poznate več?

Jakob: Peter iz Craona?

Peter Craonski: To sem jaz. (Gledata se.)

Jakob: Pa kaj ste mi prinesli sem?

Peter Craonski: Našel sem jo napol zakopano v svoji peščeni jami, tam, kamor hodim iskat,

kar potrebujem za svoj plavž, in pa po malto; ležala je pod celim vozivom peska, nad njo pa so bila poveznjena kola s snetimi kolesi.

Živa je še. Jaz sem se odločil, da Vam jo prinesem semkaj.

Jakob: Zakaj pa sem?

Peter Craonski: Da bi vsaj umrla pod očetno streho!

Jakob: Tukaj je samo ena streha, in sicer moja.

Peter Craonski: Jakob, to je Violana.

Jakob: Nobene Violane ne poznam.

Peter Craonski: Ali niste nič slišali o dobravski Gobavki?

Jakob: Kaj mi to mar?

Drug drugemu si praskajte uljesa, vi gobavci!

Peter Craonski: Jaz nisem več gobav, že davno sem ozdravel.

Jakob: Ozdravel?

Peter Craonski: Bolezen se je od leta do leta umikala in zdrav sem spet.

Jakob: In tale tudi vsak čas ozdravi.

Peter Craonski: Vi ste bolj gobav kakor ona in jaz.

Jakob: Ampak meni se noče, da bi me kdo motil v moji peščeni.

Peter Craonski: Pa še če bi bila ona grešila, bi se vendar morali spominjati.

Jakob: Kajne, poljubila Vas je?

Peter Craonec (jo motri): Na žalost, ubogo dete!

Jakob: Nekaj giblje, vidim, zaveda se.

Peter Craonski: Samega pustim Vas z njo. (Odide.)

3. prizor.

(Jakob sede za mizo in molče bulji v Violano.)
Violana (se osvesti ter iztegne roke): Kje sem, kdo je tu?

Jakob: Na šmarju. In jaz sem poleg Vas. (Premor.)

Violana (z nekdanjim poudarkom): Pozdravljeni, Jakob! (Molk.)

Ali ste še jezni name?

Jakob: Rana še ni zaceljena.

Violana: Ubogi mož!

Nisem li trpela tudi jaz nekoliko?

Jakob: Kdo Vam je velel poljubljati onega gobavca?

Violana: Jakob! takoj mi morate povedati, kar mi imate očitati,

potem pa mir besedi o tem.

Toliko drugega si morava povedati,

in še enkrat bi rada slišala iz vaših ust besede, ki so mi bile tolikanj pogodu: »Ljuba Violana! Sladka Violana!«

Kajti samo malo časa morem biti z Vami.

Jakob: Nič drugega Vam nimam povedati.

Violana: Pojdite semkaj, malopridnež Vi! (Pristopi k njenemu ležišču.)

Še bliže k meni.

(Pograbi ga za roko ter ga potegne k sebi. On nerodno poklekne ob njeni strani.)

Jakob, verujte mi. Prisežem pred Bogom, ki naju vidi!

S Petrom Craonskim nisem počela nič hudega.

Jakob: Čemu ste ga pa potlej poljubili?

Violana: Oh, bil je tako žalosten in jaz tako blažena!

Jakob: Ne verjamem Vam.

(Za trenutek mu položi svojo dlan na glavo.)

Violana: Mi sedaj verjamete?

(Obličje si skrije v njeno obleko in pridružno ihtí.)

Jakob: Oh, Violana! neusmiljena Violana!

Violana: Ne neusmiljena, ampak blaga, blaga Violana!

Jakob: Potemtakem je res? Kajne? Samo mene ste ljubili?

(Molk. Podá mu še drugo roko.)

Violana: Gotovo je bilo prelepo in srečna bi bila preveč.

Jakob: Grozovito ste me varali!

Violana: Varala? ne, srebrni sren ni bila laž.

Jakob: Kaj naj bi si bil mislil drugega, Violana?

Violana: Da ste mi zaupali, kdo zna, morda bi me bili ozdravili.

Jakob: Da ne bi bil smel verjeti lastnim očem?

Violana: Pač. Svojim očem ste morali verovati, to je res.

Gobavka se ne jemlje za ženo, tudi ne nezvestnica.

Jakob, naj ti ne bo žal. Glej, boljše je tako.

Jakob: Ste vedeli, da me Mara ljubi?

Violana: Vedela sem. Moja mati sama mi je to povedala.

Jakob: Tako se je proti meni vse zarotilo z njo!

Violana: Na svetu je že zadosti gorjā.

Čemu bi želeli še drugim bolečin? To ni nikomur v prid.

Jakob: Kaj pa bo z mojo?

Violana: To je druga reč, Jakob. Ali nisi vesel, da si z menoj?

Jakob: Sem, Violana.

Violana: Kjer sem jaz, tam je potrpljenje in nobenih nadlog. (*Molk.*)

A velika je boleost svetā.

In prav težko je trpeti in ne vedeti, čemu. Ali kar je drugim prikrito, sem jaz izvedela in te hočem naučiti.

Mar nisva bila že zadosti dolgo ločena? Naj morda še nadalje to pregrajo gledava? Ali naj naju razdruži še smrt?

Vse minljivo je bolnó, vse neminljivo pa trpí.

Blagor mu, kdor trpí pa ve, čemu! Sedaj je moja naloga končana.

Jakob: Moja pa se pričinja.

Violana: E, kaj bi tisto! se ti zdi tako gorjupa čaša, iz katere sem pila jaz?

Jakob: Tako sem Vas izgubil na vekomaj!

Violana: Povej, zakaj izgubil?

Jakob: Umrla boš!

Violana: Jakob, razumi me!

Čemu je najlepša dišava, če je v posodi zaklenjena? Prav za nič.

Jakob: Resnično, Violana.

Violana: Čemu mi je bilo to telo, kakor da mi je skrivalo srce, da ga nisi videl, ampak si videl samo zunanja znamenja na tem ubornem ovoju.

Jakob: Bil sem trd in zaslepljen.

Violana: Sedaj sem vsa razbita in vonjava puhti.

In glej, sedaj mi vse verjameš, samo ker sem ti na glavo položila rokó.

Jakob: Vêrujem. Ne dvomim več.

Violana: Pa reci mi, kje je v vsem tem pravičnost, o kateri si tolikanj ponosno govoril svoje dni?

Jakob: Ponosen nisem več.

Violana: Vidiš, pusti pravičnost, kjer je. Ni naša stvar, da bi jo klicali, jo privajali.

Jakob: Violana, kolikanj si pretrpela v teh osmih letih!

Violana: Nisem zaman. Mnogo stvari se spali na ognju gorečega srca.

Jakob: Osvoboditev je blizu.

Violana: Blagoslovljena roka, ki me je vodila nocoj!

Jakob: Katera roka?

Violana: Po hrano sem si šla, in ko sem se vračala, me je ta roka prišla in me potegnila za seboj.

Jakob: Kam?

Violana: Tja, kjer me je Peter Craonski našel.

Pod velik kup peska, na meni je ležal tovor polnega voza.

Sem morda sama tja zašla?

Jakob (*vstane*): Kdo je to storil? Za Boga milega! Kdo je to storil?

Violana: Ne vem. Saj tudi nič ne de. Ne róti se.

Jakob: To pride že na dan.

Violana: Saj ne, nikoli tega ne izveš.

Jakob: Povej mi vse.

Violana: Vse sem ti povedala. Kaj bi siroto slepo še izpraševal?

Jakob: Ne izogneš se.

Violana: Ne razdiraj praznih besedí. Le malo časa mi je prebiti s teboj.

Jakob: Ostane mi Mara za vekomaj.

Violana: Tvoja žena je in moja sestra, istega očeta imave in isto mater in sve od istega mesa, obe s tega pobočja šmarskega.

(*Molk.* — **Jakob** *stoji trenutek nepremično, kakor bi se skušal ovladati. Nato zopet sede.*)

Jakob: Na šmarju ni več nobene redovnice.

Violana: Kaj deš?

Jakob: Zadnja je umrla lani o božiču. Nobena usta se več ne obračajo na spovedno mrežo v cerkvi, materi rednici tega svetega samostana.

Tako nam je pravil duhovni, njih dušni pastir.

Violana: Božji grič

je mrtev, in medve si delive dedino, Mara pa jaz.

Jakob: In Violana je bila skrivna mladika na svetem Drevesu, vzrasla iz podzemske korenine.

Bog mi je ne bi bil odvzel, ko bi bila do vrha napolnjena z menoj in nič praznega v njej, ko bi ne bilo v njej »božjega deleža«, kakor pravijo ženske.

Violana: Kaj si hočemo? tudi tako je prav!

Jakob: Ostani! nikar ne hodi proč!

Violana: Ostanem, nikamor ne grem.

Slišiš, Jakob, se še spominjaš one opoldanske ure in velikega vročega solnca, in kako sem ti pokazala gobe pod svojimi nedrji?

Jakob: Ah!

Violana: Še pomniš? naprej sem ti povedala, da me ne boš mogel nikoli več iztrgati iz svoje duše!

Toliko mene je odslej za večno v tvoji duši.
Ne maram več, da bi bil vesel, ne spodobi se,
da bi se še kedaj smejal,

dokler si še daleč od mene.

Jakob: Oh! Oh! Violana!

Violana: Imej od mene to, preljubi moj:
skupno vero v križ, grenkost, gorjupo kakor
mira,

gorést bolnika, če vidi senco na kazalu, brid-
kost duhá, ko ga doseže klic.

In v letih si že dovolj. Samo mladost se vda
težkó.

Jakob: Od mene pa nisi ti hotela nič!

Violana: Meniš, da nimam od tebe nič?

Jakob: Moja mati me je imela.

Violana: Tudi meni, Jakob, si storil dosti
hudega!

Jakob: Ti si devica, in pri tebi nimam deleža.

Violana: Kako? mar naj ti vse povem?

Jakob: Kaj pa prikrivaš še?

Violana: Vidim, da moram. Zdaj ne kaže nič
več pridržavati.

Jakob: Govôri razločneje.

Violana: Ali ti niso rekli, da je tvoj otrok
mrtév?

Lansko leto, ko si šel po opravkih v Rheims?

Jakob: Različni ljudje so mi pravili tako.

A Mara prisega, da je samo spal.

In nikoli nisem mogel izmamiti vse zadeve
iz nje.

Pravijo, da je šla k tebi na obisk.

Nazadnje bi bil pa vendar izsledil vso stvar.
Že davno bi bil rad na čistem s tem.

Violana: Sevé. Pravico imaš izvedeti, kako
in kaj.

Jakob: Kaj pa je hotela od tebe?

Violana: Nisi zapazil, da deklica nima več
onih oči kot prej?

Jakob: Zdaj so modre kakor tvoje.

Violana: Bila je božična noč. — Da, Jakob,
res, bila je mrtva v istini. Telesce ji je bilo
otrplo in mrzlo kakor led.

Jaz vem; vso noč sem jo pestovala.

Jakob: In kdo ji je vrnil življenje?

Violana: Edini Bog in poleg Boga
vera in obupnost njene matere.

Jakob: Kaj pa ti, mar nisi imela nič opraviti
pri tem?

Violana: O Jakob, edino tebi razodenem ve-
liko skrivnost.

Resnično, ko sem čutila na svojem životu to
mrtvo truplo, Jakob, dete tvoje krvi...

Jakob: Oh, moja Pepelčica!

Violana: Jo imaš jako rad?

Jakob: Naprej.

Violana: ...Se mi je srce krčilo, in presunil
me je meč.

Kar sem držala v naročaju, to je bilo torej
moje božično vozilo in je bilo vse, kar je ostalo
od naše rodbine: mrtev otrok!

Vse, kar naj bi bila prejela od tebe svoj
živi dan.

In poslušala sem Maro; brala mi je božjo
službo za sveto noč: slišala sem o detetu, ki
nam je bilo dano, blagovest radosi.

Ah, nikar ne govôri, da si mi čisto tuj! Ne
govôri, da ne vem, kaj se pravi trpeti po tebi!

In da ne poznam popadkov in ločitvenih
bolečin žená, ki življenje dajejo!

Jakob: Pa menda ka-li ne trdiš, da je otrok
res od smrti vstal?

Violana: Kar vem, je to, da je bil mrtev in
da sem nenadno začutila, kako je z glavo v me
zadel!

In mahoma je iz mene šinilo življenje v enem
samem pramenu in vnovič mi je zacvetel omrt-
veli moj život!

Ah, jaz vem, kako je to, kadar ta usteca na
slepo iščejo, in poznam te neizprosne dlesne!

Jakob: O Violana!

(*Molk. — On hoče vstati. Violana ga na rahlo
pridrži, da obsedi.*)

Violana: Ali mi sedaj odpustiš?

Jakob: O ženska lažnivost! Ah, prava hči si
svoje matere!

Ne tebi, ne tebi, ni res? hočeš, da naj od-
pustim?

Violana: Komu pa drugemu?

Jakob: Čigava je tista roka, ki te je nocoj
prijela za tvojo in te tako prijazno vodila?

Violana: Jaz ne vem.

Jakob: Meni pa se zdi, da vem.

Violana: Ti nič ne veš. Prepústi to nam, to
so ženske reči.

Jakob: Moja reč pa je, pravično razsoditi.

Violana: Pusti no pri miru svojo pravičnost!

Jakob: Vem, kaj naj zdaj počnem.

Violana: Prav nič ne veš, ubožček moj, o
ženskah ničesar ne uméš.

kako so uborne in kako nespametne in trdo-
glave in kako vedno razumejo zgolj eno stvar.

Glej, da si ne izpridiš vsega z njo kakor
z menoj.

Je bila res le njena roka? Jaz nič ne vem.
Ti pa tudi ne. Čemu po tem pozvedati?

Ohrani, kar imaš. Odpústi.

Mar tebi nikdar in nikoli ni odpustil še nihče?

Jakob: Jaz ostanem sam.

Violana: Sam nisi, ko imaš prezalo dete, ki
sem ti ga podárila, in Maro, mojo sestro, ki je
tvoja žena in kri moje krvi. Kdo te, razen
mene, bolj pozná?

Tebi je treba moči in dela, treba ti je dolo-
čene dolžnosti pa izvršene stvari.

Zategadelj imam jaz pesek v laseh.

Jakob: Moja sreča je šla po vodi.

Violana: Po vodi je šla, pa kaj za to? nihče
ti ni obetal sreče. Delaj, to je vse, kar se od
tebe zahteva.

(*In šmarje je edinole tvoje odsihdob.*)

Vprašuj staro zemljo, s kruhom in z vinom
ti bo vselej odgovarjala.

Jaz pa sem dodelala in se preselim odtod.

Slišiš, koliko časa traja dan, daleč od mene? skoraj bo minil.

Potem pa, ko prideš na vrsto ti in ko boš čul, kako se škripaje odpirajo velika vrata, potem bom že jaz tamkaj in ti odprem. (Molk.)

Jakob: Oj moja nevesta v cvetnem gaju, pozdravljena!

Violana: Se še domisliš?

Jakob! pozdravljen, Jakob!

(*Prvi jutranji zor posveti na njeno ležišče.*)

Sedaj me moraš odnesti v stran.

Jakob: Odnesti te?

Violana: Tu ni pravi kraj, da bi umirala gobavka.

Daj me spraviti v ono zavetišče, ki ga je moj oče napravil za nesrečnike, ob vznožju šmarja. (*Hoče jo pobrati. Ona zamahne z roko.*)

Ne, Jakob, nikar, ne Vi.

Jakob: Kaj niti te zadnje dolžnosti proti Vam?

Violana: Ne, Vi se me ne smete dotekniti.

Pokličite Petra Craonskega.

Gobav je bil, pa ga je ozdravil Bog. Njemu se ne studim jaz.

In vem, da sem mu kakor brat, ker ženska nima več moči do njegove duše.

(*Jakob gre ven in se čez nekaj trenutkov vrne s Petrom Craonskim. Ona ne reče nič več. Oba jo molče gledata.*)

Violana: Jakob!

Jakob: Violana!

Violana: Je bila dobra letina in žito lepó?

Jakob: Tako, da nismo vedeli, kam bi z njim.

Violana: Ah!

Kako je lepa obilna žetev!

Res, celo sedaj se zmislím na to in se mi zdi, da je lepo.

Jakob: Prav praviš, Violana.

Violana: Kako je lepo

živeti! (*prav tiho in z globoko iskrenostjo*) in kako je božja veličast brez mej!

Jakob: Živi torej in ostani pri nas.

Violana: Ampak lepo je tudi umirati! Tedaj je vse dopolnjeno, in tedaj nas polagoma pokrije temina, prav gosta, gosta senca. (Molk.)

Peter Craonski: Nobene besedice ne reče več.

Jakob: Vzemite jo, nesite jo, kamor sem Vam dejal.

Meni namreč ne dovoli, da bi se je doteknil. Prav na rahlo! Na rahlo, na rahlo, slišite? Ne delajte ji bolečin.

(*Odideta. Peter nosi telo. Vrata ostanejo odprta. — Dolg odmor.*)

4. prizor.

(*Na pragu se pojavi Andrej Vercors v romarski obleki, s palico v roki in s torbo na plečih.*)

Andrej Vercors: Odprto?

Je li hiša prazna, da so vse duri na stezaj?

Kdo prihaja sem tako zarana, prej ko jaz, ali kdo je šel ven? (*Dolgo se ozira naokoli.*)

Poznam jo, staro dvorano, nič izpremenjenega.

Tukaj ognjišče, tu je miza.

In pa stropi s trpežnimi bruni.

Z menoj je kakor z živaljo: na vse strani pase in zavoha svoj brlog in svoje gnezdo.

Pozdravljena, hiša. Tvoj gospodar, ki se je vrnil domov.

Pozdravljeno, šmarje, visoki stan!

Oddaleč, že včeraj zjutraj in predvčeranjim sem spoznal na grebenu utrdbo s petimi turni.

Ampak zakaj le ne zvoné zvonovi več? ne včeraj ne davi

nisem slišal na nebu devetih zamolklih udarov, ki Jezusa v srcu Marijinem trikrat po trije naznanjajo.

O šmarje, kolikokrat sem moral na tvoje zidove misliti,

ko sem z ujetima nogama črepal vodo na vrtu starca v Damasku. (Oj teh juter pa neizprosnega popoldne! Oj to roženkransko črepalo na korce brez kraja in konca, oči pa venomer uprte v Libanon!)

In vse dišave tujih krajev so meni toliko kot nič.

ako duham ta orehov list, ki sem ga med prsti zmečkal!

Pozdravljena, krepka in služna zemlja! V pesek se tod ne sadi, pa tudi v mehko napolavino ne.

sama trdna tla preoravaš z lastnim životom, z lastno silo in s pomočjo šestih volov, ki vlečejo, in le polagoma se privali velikanski reženj izpod lemeža.

In kakor daleč sega oko, odgovarja slednja stvar naporu možatemu.

Vsa svoja polja sem že pregledal in videl, da je vse lepo opravljeno, kakor je treba. Bog si ga bodi zahvaljen. Jakob razume svojo reč. (*Položi torbo na mizo.*)

O zemlja, iskat sem šel zate malo prstí.

malo prstí za svoj pokop, one, ki si jo je sam Bog izbral v Jeruzalemu za svoj grob.

(*Prestanek.*)

Snoči se nisem maral vrniti. Počakal sem belega dne.

Prenočil sem na kopici sirove slame, ta čas sem premišljal, spal in molil, gledal, se spominjal, hvalil Boga.

vmes pa vlekel na uho, če ne bi morda zaslišal glas svoje žene ali svoje hčere Violane ali pa otroško vekanje.

Ko sem se zbudil, se je že po malem danilo: in svetla danica je prišla iz Arabije in tam gori nad mračno šmarsko rebrijo zasijala kakor klicar, ki stoji v daljavi sam!

In odrinil sem domov.

Alà! Kaj ni nikogar tu?

(*S spojo gorjačo tolče po mizi. — Zavesa pade ter ostane nekoliko časa zatvorjena.*) (Konec.)

»Pripovedujte o Julijanu!«

Anica je pripovedovala. V sekanih stavkih in zmedeno. Njen glas je trepetal. Vsega ni mogla povedati. Vsega tudi ni hotela povedati. Strašno je bilo pripovedovati pred žensko, ki jo je merila v zenice in tehtala besedo in glas. Zdelo se ji je, da je brala še tisto, kar ona ni povedala.

Ko je umolknila, so kanile obema solze čez lica: obraz gospe Olge se ni premaknil. Pokazala je čez hip na Vencelja in vprašala:

»Ali je ta gospod Vaš zaročenec?«

In Anica ni mogla reči, da ne; pritrnila je.

»Ali je bil z Vami v Italiji?«

Vprašanje je Anici zaprlo besedo. Kakor da sluti prokletstvo za njim, je samo prikimala, pogled je padel v tla.

Gospa Olga je tisti hip prekipela. V sovraštvu in v ljubezni. Oči so se razprle, dvignila se je in kakor da je bruhnila iz sebe kri, pomešano z žolčem, je pokazala na Anico.

»Vi ste krivi Julijanove smrti!«

Anica in Vencelj sta prebledela. Strašna senca pokojnega je vstala od sten. Ni bilo mogoče popraviti ničesar več. Ko se je Anica zavedela od prvega presenečenja, se je branila.

»Gospa! Julijan je šel umirat v Italijo. Ko se je hotel vrniti, je bilo prepozno.«

Pred gospo Olgo je stopila podoba njenega moža. Okamenela je za hip.

»Julijan mi ni lagal.«

In vendar je verjela. Niti dokazovanja več ni bilo treba. Grebla je po spominu in je spoznala, da je bila resnica na dlani, le ona je videla ni.

»Do smrti mi je lagal,« je dejalo v nji. To jo je premagalo. S težavo se je zdržala na nogah, njen pogled je ušel na steno, kjer sta viseli moževa in sinova slika. Bila sta eno, eno, eno! Ona pa je prevarana za vse, vse, vse!

Hotela je biti sama.

Priklonila se je nemo in ni ponudila roke. Anica in Vencelj sta spoznala njeno bridkost in sta tiho zapustila sobo.

V petinštiridesetem letu ni bilo mogoče popravljati življenja. Solnce, ki je sijalo v sobo in obsevalo sliko Julijana Severja, je bilo mrzlo. Vdala se je v svoji duši in klonila glavo ...

MARIJINO OZNANJENJE.

PAUL CLAUDEL.

Misterij v štirih dejanjih z uvodno igro.

IZ FRANCOŠČINE PREVEL ANTON DEBELJAK.

5. prizor.

Na dnu vrta. Popoldne istega dne. Pozna jesen. Drevje polno sadja. Nekatere veje segajo do tal in so s koli podprte. Listje, obledelo in kakor obrabljeno, pomešano z rdečerumenimi jabolki, učinkuje kot vezenina. Čisto zadaj se razprostira v solnčni svetlobi, po želvi, neizmerna ravan; strnišče in mestoma na novo preorane njive. Vidi se bele ceste in sela. Redovi senenih kopic, ki se zde čisto majhne, tu pa tam kak topol. V najočejši daljavi se na različnih krajih pasó črede ovac. Senca velikih oblakov polzi po ravnini.

V sredini, tam, kjer se pričinja ozadje in odkoder molé pršički majhnega loga, stoji polkrožna kamenita klop; tri stopnice vodijo do nje; njeno slonilo je ozaljšano z levjimi glavami. Na klopi sedi Andrej Vercors, ob njegovi desnici pa Jakob.

Andrej Vercors: Zlata jesen

bo zdaj zdaj

obrala vinograd in sadno drevo.

In zajtra se bledó solnce

v enem samem demantnem hladnem svitu spoji z belo odejo zemlje;

In večer je blizu, ko bo popotnik pod jagnedi slisal, kako na vrhu šušti poslednji list.

Sedaj bo dan enólik kakor noč

in dolgi napori bodo zaravnani:

saj pred nebeškimi vrati se je že

postavila kraljeva tehtnica,

gospodujoče znamenje.

Jakob: Oče, odkar odšel si križem svet,

vso to bridko zgodbo, pa žensko zaroto, past, v katero so naju ujele,

vse to že veš, in pravil sem ti tudi

nekaj drugega, čisto na uho.

Kje ti je žena? Kje tvoja hčerka Violana?

Sedaj pa mi govoriš o stiskalnici in o grozdju, črnem in tolikšnem, da napolni goričarju vso dlan, če stika po trtnem listju!

Že sta se pokazala prečni škorpion

in nazaj okrenjeni strelec

na nočni številčnici.

Andrej Vercors: Daj vendar starcu, naj uživa topli čas! O zares blagoslovljeni kraj! o blažena domačija! o hvaležna, rodovitna zemlja!

Vozovi, ki gredo po poti,

puščajo slamo po sadnatih vejah!

Jakob: O Violana! o neusmiljena Violana! Hrepenenje moje duše, izdala si me!

O strašni vrt! o ljubezen zaman prikrivana! Sadovnjak, ob slabi uri zasajen!

Sladka Violana! nezvesta Violana! o žensko molčanje in brezno!

Ali si, duša moja, popolnoma izginila?

Prevarala me je, zdaj gre; potegnila me je iz zmote, z besedami smrtnimi in sladkimi,

sedaj odhaja; jaz pa, s to strelco zastrupljeno, jaz moram ostati živ še naprej! Kakor govedo, ki ga zagrabiš za rog in odvlečeš od jaslí,

kakor konj, ki ga zvečer izprežeš in potem pretepaš čez križ!

O junec, sicer korakaš pred menoj, ampak midva sva ena sama vprega. Zareže naj se brazda, brazda ob brazdi, drugega od naju ne zahtevajo.

Zato pa mi je bilo vse, kar ne pripada mojemu delu, mi je bilo vse odtegnjeno.

Andrej Vercors: Šmarje je ugasnilo, sad tvojega vladanja ostane samo tvoj.

Jakob: To je res. (*Molk.*)

Andrej Vercors: Je li kapela za jutri pripravljena?

Ste preskrbeli jedi in pijače? Pogostiti bomo morali precej ljudi.

Jakob: Stari mož! Vašo hčer položimo v grob! in nič drugega ne veste povedati?

Zares, nikoli Vam ni bilo nič do nje! Pogledjte si ga no, starca! kakor si skopuh rokó ogreva v nedru namesto v peči,

tako si popolnoma zadostuje sebi sam.

Andrej Vercors: Vse mora biti narejeno; vsako stvar je treba pošteno opraviti.

Elizabeta, žena moja, skrito srce!

(*Peter Craonski nastopi.*)

Andrej Vercors: Je li vse naréd?

Peter Craonski: Krsto napravljajo. Jama se koplje, kjer ste ukazali,

tam gori poleg cerkve, blizu groba, kjer počiva zadnji kaplan, Vaš brat.

In noter so nasuli prst, ki ste jo prinesli Vi s seboj.

Velik črn srobot

poganja iz svečeniškega groba in skozi zid

že sega vadije tja v zaprti samostan.

— Jutri na vse zgodaj, potem bo vse naréd.

(*Jakob si zagrne obličje s plaščem in plaka. — Po dreporedu stopa redovnica ter nabira coetic.*)

Andrej Vercors: Kaj iščete, sestra?

Redovničin glas (zamolkel in pridušen): Cvetlic, da jih bom dela njej v roke na srcu.

Andrej Vercors: Cvetja zdaj ni več, samo še sad.

Jakob (objokan): Odstranite listje, pa najdete zadnjo vijolico!

Smiljka šele poganja popke, vendar ostane nam še dalija pa rdeči mak.

(*Nuna je odšla.*)

Peter Craonski: Usmiljenki, ena še jako mlada, druga čisto stara,

sta jo preoblekli, in Mara je poslala svojo poročno opravo.

Sicer je bila samo gobavka, ampak pred Bogom je bila vredna vse časti.

V globokem spanju spi

kakor tak, ki ve, na koga se je zanesel.

Videl sem jo, preden so jo deli na mrtvaški oder.

Udje so ji ostali gibki.

O, medtem ko jo je sestra oblačila, podpiraje jo z rokó okrog pasú,

ter jo držala pokonci, kako ji je pala glava vznak,

kakor jerebici, še topli v lovčevih rokáh!

Andrej Vercors: Moje dete! moja hčERICA! pestoval sem jo na rokah, še preden je mogla hoditi.

Okroglo dekletce, kako se je zbuvalo z zvonkim smehom v svoji lupini-posteljci!

Vsega tega je konec. Joj! joj! moj Bog, prejoj!

Peter Craonski: Ali je ne želite videti, prej ko zabijejo pokrov?

Andrej Vercors: Ne maram. Otrok brez doma odhaja skrivoma.

Jakob: Svoj živi dan ne bom več videl njenega obraza.

(*Peter Craonski sede na levi ob Andreju Vercorsu. Dolg premor. Kladivo tolče po deskah. Molče poslušajo. — Od strani se pojavi Mara; pod veliko črno ruto nosi otroka. Počasi prikoraka iz ozadja ter se postavi pred klop, trem moškimi nasproti. — Dva zreta vanjo, Jakob pa gleda v tla.*)

Mara (s sklonjeno glavo): Pozdravljen, moj oče! Pozdravljam vas vse.

Vame upirate oči in vem, kaj mislite:

»Violana je mrtva.

Lepi zreli sad, plemeniti zlati plod

se je odtrgal od veje in ostane nam samo

— grenka od zunaj, trda od znotraj ko kamen — ozimica. Kdo me ljubi? Kdo me je kdaj rad imel?

(*Srepo se ozre na kvišku.*)

Dobro! tukaj sem! kaj mi hočete? Govorite naravnost! Kaj mi imate očitati?

Kaj me takisto gledate s temi očmi, ki pravijo: ti si! — Seveda, jaz sem jo!

Kakopa, jaz sem jo ubila.

Jaz sem jo prijela predsnočnim za roko, sem jo šla obiskat,

ko Jakoba ni bilo doma,

in sem jo zavedla v jamo in prevrnila na njo vrhovati voz.

To sem napravila.

Jakob, jaz sem tudi mater pregovorila, naj se pomeni z Violano, tisti dan, ko si se vrnil iz Brinja domov.

Kajti vroče sem želela, postati tvoja žena; drugače sem bila odločena, da se obesim na vajin poročni dan.

Bog pa, ki vidi srca, je bil že dopustil, da si je nalezla gob.

— Jakob pa je še vedno mislil nanjo. Zato sem jo morala usmrtiti.

Kako pa? kaj mi je drugega preostajalo? kaj naj bi bila počela še,

da bi on, ki ga ljubim in ki je moj,

postal takisto moj, kot sem jaz njegova, popolnoma,

in da bi bila Violana pozabljena?

Storila sem, kolikor je bilo v mojih močeh.

Zdaj pa vi odgovarjajte! Vaša ljubljena Violana, kako ste jo vendar ljubili, kaj pa je bilo več vredno,

vaša ljubezen, menite, ali pa vaš črt?

Vsi ste jo ljubili! pa glej, tu je njen oče pa jo zapusti, in njena mati ji daje zli nasvet, in njen zaróčnik, kako je vanjo veroval!

Seveda, ljubili ste jo,

kakor se reče, da človek ljubi krotko žival, in zalo cvetko, to pa je bila vsa iskrenost vaše ljubezni!

Moja je bila drugačna;

slepa, oklepala se je plena, mrka in gluha!

Da bi bila vsa njegova jaz, je moral biti on docela moj!

Kaj sem drugega storila, kakor da sem se branila? kdo mu je bil bolj zvest, jaz ali Violana?

Violana, ki ga je izdala na veselje nekemu gobavcu? Violana, ki je baje po božjem nasvetu temu gobavcu privolila v poljub?

Nič nimam proti Bogu. Ampak ostane naj, kjer je! Naše borno življenje je tako kratko! Naj v miru nas pustí!

Ali sem jaz kriva, da sem ljubila Jakoba? imam li kaj radosti od tega, mar mi duša ne gori?

Kaj mi je bilo storiti, da se ubranim, jaz, ki nisem lepa, ne prijetna, sirotna ženska, ki ne morem dati drugega ko bolečin?

Zato sem jo umorila v svoji obupnosti!

O žalostni, nerodni zločin! O nezgoda neljubljene ženske, ki ji povsod izpodleti! Kaj naj bi bila naredila, ker sem ga pač ljubila, on pa mene ni?

(Okrene se proti Jakobu.)

In ti, Jakob, zakaj molčiš?

Zakaj obračaš v tla obraz in ne črhneš besedice, kakor Violana oni dan, ko si jo po krivem dolžil?

Tvoja žena sem, me več ne poznaš?

Pač vem, da se ti ne zdim ne lepa ne prijetna, ampak glej, za tebe sem se okrasila in ti povečala bolečino, ki ti jo morem nuditi; to bolečino, ki ti jo samo jaz morem dati. In Violanina sestra sem.

Iz bolečine se rodi! ta ljubezen se ne poraja iz veselja, iz bolečine izhaja! iz bolečine, kakršna zadošča njim, ki nimajo veselja!

Nihče ga z radostjo ne gleda, ah, to ni svoje dobe cvet,

ampak to, kar je pod venočim cvetjem, zemlja sama, skopi svet pod rastlino, prst, katere je vedno dovolj!

Priznaj me vendarle!

Tvoja žena sem in ne moreš preprečiti, da ne bi bilà!

Eno samo nerazdružno telo, spojitev z jedrom in dušo, pa tudi potrditev, to skrivnostno sorodstvo med nama,

ki se kaže v tem, da imam od tebe otroka.

Zakrivila sem veliko hudodelstvo, svojo sestro sem ubila; proti tebi pa nisem grešila. In menim, da mi nimaš nič opotikati. Drugi pa — kaj mi je do njih?

To sem ti hotela reči, sedaj pa stôri, kakor veš in znaš. *(Molk.)*

Andrej Vercors: Resnico govori. Daj, Jakob, odpusti ji!

Jakob: Tak pojdi sem, Mara.

(Žena pristopi ter obstane pred njimi, tvoreča s svojim otrokom eno samo celoto, nad katero oba moža hkratu iztegneta desno roko. Komolca se prekrizata in Jakobova dlan leži na detetovi glavi, Andrejeva na Máriini.)

Jakob: Violana ti odpušča. V njenem imenu, Mara, ti bodi odpuščeno. Violana, zločinska žena, drži nas združene.

Mara: Joj! prejoj! besede mrtve in razkosane! O Jakob, jaz nisem več ista kakor prej! Nekaj je v meni končano. Meni je vse eno.

Nekaj se je v meni pretrgalo, in jaz ostanem brez moči, kot ženska ovdovela in brez otrok.

(Dete se nedoločno smehlja in oziraje se na vse strani pokrikava od veselja.)

Andrej Vercors *(ga ljubkuje):* Uboga Violana! Pa ti si tukaj, otročič! Kako ima modre oči!

Mara *(zaihti):* Oče! oče! joh!

Bilo je mrtvo in ona ga je obudila spet!

(Žena se umakne ter sede na samem.)

(Solnce zapada. Ponekod gre dež po planoti; deževni curki se križajo s solničnimi žarki. Razvije se velikanska mavrica.)

Otroški glasovi: Hi! hi! lej lepi božji stol!

(Drugi nežnani glasovi. Velike jate golobov; sukajo se in se obračajo, se razkropé ter se tu pa tam spuščajo v strnišče.)

Andrej Vercors: Zemlja je razbremenjena. Polja so prazna.

Vsa žetev je pospravljena in ptice z neba osuto zrnje zobljejo.

Peter Craonski: Poletje je pri kraju, čas nas opominja,

listje vesoljne zemlje

trepeta pod septembrskim dihom.

Nebo je zopet sinje, jerebica čivka v gnezdu, in kanja se vznáša skozi čisti zrak.

Jakob: Oče, vse je Vaše! vzemite nazaj vse to posestvo, ki ste mi ga dali v last.

Andrej Vercors: Ne, Jakob, jaz nimam nič več, in to ni več moje. Kdor je odpotoval, se ne vrne več, in kar se da, se več nazaj ne vzame.

Tu je zdaj nov Combernon in novo Šmarje.

Peter Craonski: Prejšnje je umrlo. Deviški grič je preminil in brazgotina v njegovem po-bočju nikoli več ne zakrvari.

Andrej Vercors: Mrtev je. Tudi moja žena je mrtva, moja hči mrtva, sveta Devica Ivana je sežgana in raztresena v veter, niti ena sama njena kost ni ostala na tleh.

Ampak kralj in papež sta vnovič vrnjena Franciji in vesoljstvu.

Razkol gre h koncu, zopet se dviga nad človeško množico prestol.

Nazaj gredé sem šel skozi Rim, poljubil sem nogo sv. Petru, stojé sem jedel posvečeni kruh, z mano pa narod od vseh štirih strani svetá,

medtem pa so zvonovi na Kvirinalu in na Lateranu in glasovi od Svete Marije Maggiore pozdravljali poslanike novih narodov, ki so hkrati od Vzhoda in od Zapada prihajali v večno mesto:

vnovič najdena Azija in ta atlantski svet on-stran Herkulovih stebróv.

In še drevi, ko zazvoni angelsko češčenje, ob-toréj, ko se zasveti na praznem nebu ozvezdje Al-Zohar,

se prične sveto leto z dovoljenjem novega papeža,

dolgovi se izpregledajo, jetniki se izpusté,

vojna preneha, sodišča se zapró,

prvotnemu lastniku se vrne vsaka stvar.

Peter Craonski: Premirje za eno leto in mir samo za en dan.

Andrej Vercors: Kaj za to! mir je dober, ali vojna nas bo našla opremljene.

O Peter! prihaja čas, ko bodo ženske in novorojenci več vedeli ko starec in modrijan!

Takrat sem se spotikal ob to kakor Jud, ker je obličje Cerkve zamračeno in ker ona hodi omahljivo svojo pot naprej in so jo pustili na cedilu vsi ljudje.

In hotel sem se pritisniti ob prazni grob, položiti roko v kotanjo od križa.

Moja hčerka Violana pa je bila bolj pametna.

Je li življenja namen — živeti? ali so noge božjih otrok privezane za to bedno zemljo?

Ne gre za to, da živimo, temveč da umrjemo, ne da bi križ tesali, temveč stopili nanj in z nasmehom podarili vse svoje imetje!

V tem je naslada, v tem svoboda, v tem milost, v tem večna mladost! in bogme, če starčkova kri na prtu žrtvenika poleg mladeničeve krvi

ne dela prav tako rdeče, prav tako svetle lise kakor letnikova kri!

O Violana! dete milosti! meso mojega mesa! Tako si daleč, kakor je dimnati ogenj moje kmetije oddaljen od danice,

kadar ta deviška krasotica položi svojo blestečo glavo solncu na krilo,

o da bi te mogel tvoj oče tam gori vekomaj gledati na mestu, zate prihranjenem!

Bogme, koder je šlo to detece skozi, se bo mogel tudi oče preriniti!

Koliko je vreden svet glede na življenje? in koliko je vredno življenje, ako se ne mara žrtvovati?

In čemu bi se trpinčili, če je tako preprosto slušati?

Violana se ni obotavljala in je takoj prišla ponujeno rokó.

Peter Craonski: Oj oče, jaz sem jo zadnji držal na svojih rokah, kajti zanesla se je na Petra Craonskega, vedé, da v njegovem mesenem srcu ni nobene pohote več.

In mladi život tega mojega nebeškega pobratima mi je ležal v naročju kot obsekano, nagnjeno drevo!

In kakor ognjeni sijaj granatnega cveta na vseh straneh sili na dan izpod popka, ki se razpreza,

tako se je bil angelski blešč, ki nič o smrti ne ve, že polastil naše poséstrime.

In rajska vonjava je v mojem objemu puhtela iz te potrte darilnice.

Ne jokaj se, Jakob, prijatelj moj.

Andrej Vercors: Ne jokaj, moj sin.

Jakob: Peter, vrni mi prstan, njen prstan mi daj.

Peter Craonski: Tega ne morem več.

Prav tako ne, kakor žitna bil ne more povrniti v zemljo zrnca, iz katerega poganja nje stelce.

Iz te mrvice zlata sem stvoril plameneč nakit in obok tega neminljivega dne, pod katerim je večna pšenica shranjena.

Justicija je dovršena, samo ženskost ji je še manjkala,

to pa denem čisto na vrh svoje najplemenitejše lilije.

Andrej Vercors: Močan si po delih, Peter; na svojem potovanju sem videl cerkve, ki si jih zaplodil ti.

Peter Craonski: Zahvaljen Bog, ki me je postavil očeta cerkvá;

vlil mi je uvidevnosti v srce in zmisel za trojni razseg!

Izobčil me je kot gobavca in takisto oprostil vseh posvetnih skrbi,

da bi na francoskih tleh postavil deset pametnih devic, ki jim olje nikoli ne poide, in da bi oblikoval shranilo za molitve!

Kaj je tako zvana »duša« ali lesena kobilica, ki jo lutnar vloži med lice in hrbet svojega glasbila,

v primeri s to veliko, skrito liro in s temi stebrovnimi silami, ki sem jim preštevilil mero in razdaljo jaz?

Jaz ne rezljam od zunaj podobe.

Ampak slično očaku Noctu, sredi svoje velikanske ladje,

marljivo delujem v notrini in vsenaokoli vidim vse, kako vse knadi vstaja v zrak!

Kaj se pravi izklesati telo v primeri z dušo, ki jo je ujeti,

in v primeri s to blagoslovljeno daljino, ki jo je spoštljivo srce pustilo prazno, odstopivši izpred svojega Boga?

Meni ni nič pregloboko: moji rovi segajo do vodovja glavnih žil.

Mojim obokom ni nič previsoko: konec mojega zvonika molí v nebo in jemlje Bogu blisk!

Peter Craonec umre, a deset devic, njegovih hčer,

kakor vdovin vrč,

v katerem se neprestano obnavlja moka ter posvečena merica olja in vina.

Andrej Vercors: Tako je, Peter. Kdor se zanaša na kamen, ne bo prevaran.

Peter Craonski: O kako lep je kamen in kako mehak je v rokah stavbenikovih! in kako pravilno in lepo je razdeljena teža njegovega celokupnega dela!

Kako je zvest in kako hrani v sebi misel in pa kakšne sence tvori!

Kako se prilega vinska trta najmanjšemu zidu in na vrhu roževca, kadar se razcvetě,

kako je to krasno, in kako je to resnično, takole vkup!

Ste videli mojo cerkvico v Trnovem? spominja na žareče oglje in na razcvetel rožni grm.

Pa Šentivan? ni li kot brhek mladenič sredi svoje krednate okolice? Pa Martinjvrh, ki šele v petdesetih letih dozori?

Pa Šentomaž v ardenskem logu? zvečer ga je slišati, kako kliče podobno biku sredi močvar.

Ampak Justicija, ki sem jo ustvaril nazadnje, Justicija, moja hči, je najzaljša izmed vseh!

Andrej Vercors: Njej poklonim svojo popotno palico.

Peter Craonski: Ona sama je v mojem srcu postavljena, nič več ji ne manjka, vsa je scela že.

In za sleme
sem ji našel kamen, ki sem ga iskal, ne z železom izkopan,
voljnejši kot alabaster in jedrovitejši ko brus.
Kakor nežne koščice mlade Justicije služijo
moji veliki stavbi za vklado,
tako ji postavim na vrh, visoko v zraku, novo pravičnost,
gobavo Violano v njeni slavi, slepo Violano, vidno vsem očem.

In upodobim jo z rokama prekrizanimi na prsih, kakor klas, napol še v svojih resah ujet, pa z zavezanimi očmi.

Andrej Vercors: Zakaj z zavezanimi očmi?

Peter Craonski: Da bi bolje slišala, ker ne vidi, mestni hrup in poljski šum, človeški glas in hkratu božji glas.

Njo je namreč sama pravičnost: poslušaj in ubere v svojem srcu pravi sozvok.

Potlej daje zavetje proti vremenskim nezgodam in senčno streho v vročih pasjih dneh.

Jakob: Ne, Violana zame ni kamien, meni kamen ni dovolj!

Ne maram, da bi bila zastrta luč njenih oči, tako krasnih oči!

Andrej Vercors: Njen dušni blesk je z nami. Nisem te izgubil, Violana! Kako si lepa, moja hči!

In kako je lepa nevesta, če na dan zaroke v svojem prekrasnem oblačilu stopi pred očeta in ljubko zardi.

Stopaj pred nami, Violana, dete moje, in jaz pojdem za teboj. A včasih obrni svoje obličje proti meni, da ti bom videl oči!

Violana! Elizabeta! skoraj bom z vama spet!

Ti pa, Jakob, opravljaj svojo dolžnost, kakor sem tudi jaz opravil svojo! Konec bo skoro tu, glej, usojen mi je konec dne in leta in življenja!

Šest je ura. Senca žejnega vrha sega že do potoka.

Zima prihaja, noč prihaja. Samo še nekoliko noči,

samo še nekaj budnih ur!

Svoj živi dan sem se trudil s Solncem in mu pomagal pri njegovem opravljanju.

Ampak noč moram pričeti zdaj čisto sam, ob toploti ognja in pri luči svetiljke.

Peter Craonski: O kmet, tvoj posel je končan. pogledaj to prazno polje, požeto zemljo, strniko že reže plug!

Sedaj pa, kar si ti začel, to moram dovršiti jaz.

Kakor si ti zarezal brazdo, tako izkopljem jaz žitnico v tleh in pripravim shrambo za božji dar.

In kakor ti žetve ne zoriš, ampak jo solnce, tako dela tudi milost.

In kar ne poganja iz zrna, to ne pojde v klas. Gotovo je Justicija lepa. A koliko lepše je to plodovito drevo vseh ljudi, drevo, ki raste iz semena svetega obhajila.

To vam je ena sama postava, naperjena v eno samo smer.

Ej, če bi vsi ljudje stavbarstvo pojmovali kakor jaz,

kdo bi se hotel

odtegovati svoji dolžnosti in svojemu mestu, ki mu je

v veži božji odkazano?

Andrej Vercors: Peter Craonski, ti imaš obilo misli, meni pa je dovolj to solnce, ki ugaša tam.

Vse svoje dni sem delal isto stvar kot ono, zemljo sem obdelaval pa vstajal in k počitku hodil z njim.

Zdaj stopam v noč in me je ni strah, saj vem, da je tudi ondi vse jasno in urejeno, v dobi velike nadzemske zime, ki poganja slednjo stvar.

Nočno nebo, kjer vse snuje in ki je podobno velikanski oratvi, vse sceloma napravljeno, in večni Oratar tam goni veliki voz, oči pa upira v zvezdo nepremičnico,

kakor pri nas na zeleno vejico na vzvratéh.

Solnce in jaz sva eden tik drugega

delala, uspeh napora najinega pa nama ni mar.

Moje delo je opravljeno.

Združil sem se z nujnostjo in bi želel razpasti v njej sedaj.

Mir in pokoj, kdor ga pozna, veselje

in žalost so v njej z enakim deležem.

Žena mi je umrla. Violana je mrtva. To je v redu vse.

Nič več ne želim, držati to šibko, staro, zgubano roko.

Violana pa, ko se mi je z osmimi leti zaletavala v noge,

kako sem ljubil nje krepko telesce! In polagoma se je vihrava silovitost otročje navihanke izprevrгла v otožnost mladega dekleta, v bolešt in breme ljubezni, in že tedaj, ko sem odšel,

sem opazil, da ji v očeh med pomladnim cvetjem vstaja neznanka.

Peter Craonski: Klicanje v smrt, enako vzvišeni liliji.

Andrej Vercors: Blagoslovljena bodi smrt: v očenašu je vrhunec vseh prošnj.

Peter Craonski: Jaz sem že v tem življenju od nje same in od njenih nedolžnih ust dobil osvoboditev in slovó.

(Solnce stoji na levi, v višini velikega drevesa.)

Andrej Vercors: Tam stoji solnce na nebu, kakršno je na podobah, ko Zveličar budi ob enajstih delavca.

(Skednjena vrata zaškripajo.)

Jakob: Kaj je to?

Andrej Vercors: Po slamo gredo v skedenj, nastlali bodo jamo z njo. — (Molk. — V dalji pokajo cepi.)

Otroški glasovi od nekod:

Pojd' mo spat,
Bog je zlat.
Pojd' mo gledat,
Kaj Marija dela...
Na stolčku sedi sred raja
pa verne duše napaja.
Pojd' mo tja tudi mi,
da še nas napoji
pa v sveti raj posadi
na večne čase, amen.

Jakob: To niso skednjena vrata, to je krik groba, ki se odpira!

In ona, ki sem jo ljubil, me gleda s slepimi očmi pa odhaja na ono stran.

Pa tudi jaz sem jo gledal ko slepec in brez dokazov sem bil prepričan,

prepričan, da tožnica resnico govori.

Izbiral sem. In ona, ki sem si jo izbral,

mi je bila dana. Kaj naj porečem? Prav je tako.

Prav je tako.

Sreča ni moja, moje pa je hrepenenje! ne vzame mi ga nihče.

Moja ni žarna, nepoškodovana Violana,

pač pa gobavka, z grenkim nasmeškom sklonjena nad menoj in z jedko rano na boku!

(Molk. — Solnce stoji za drevjem in se svetlika izza vej. Obrisi listja pokrivajo tla in sedeče postave. Tedaj pa tedaj se zablešči zlata čebela v svetli jasi.)

Andrej Vercors: Tu sedim, in raz grič pregledujem ves kraj ob svojih nogah.

In spoznavam pota in štejem pristave in vasi, poznam jih po imenu, pa tudi vse ljudi, ki tam stanujejo.

Ravnino tu po vsej nedogledni dolžini proti severu!

In drugod se dviga obrežje in se ovija sela kakor gledališke gredi.

In vsepovsod, vse ob svojem času,

zeleno in rdečo spomladi, sinjo in plavo poleti, javo pozimi ali čisto belo pod snegom,

pred seboj, ob svoji strani ter okoli sebe,

vidim venomer zemljo, podobno otrplemu nebu, z izpreminjastimi barvami poslikanemu.

Tale ima svojo posebno obliko kakor človek in mi je zmeraj pred očmi.

Sedaj je konec.

Kolikokrat sem vstal iz svoje postelje in se odpravil na svoje delo!

Zdaj se je zvečerilo in solnce zbira ljudi in živali kakor z dlanjo. *(Počasi in naporno vstane, izteza polahko roke, medtem ko ga obseva porumenelo solnce.)*

Ah! ah!

Takole prožim roke v solnčne žarke, kakor krojač, ki meri suknò.

Mračí se! Gospod, usmili se vsakogar obsorej, ko je končal svoje delo in stoji pred teboj kakor otrok, ki mu človek ogleduje roké.

Moje so čiste. Izvršil sem svoje dnevno opravilo! Žito sem sejal in žel, in kruh, ki sem ga pridelal, so si delili vsi moji otroci.

Zdaj je vsemu kraj in konec.

Pravkar je bil še nekdo z menoj.

Žena in otrok sta se umaknila

in ostal sem sam, da se ti zahvalim pred pospravljenjo mizo.

Obe ste umrli, ampak jaz

živim na pragu smrti in nedopovedljivo veselje me prešinja! — *(Angelsko češčenje zaklenka od dolenje cerkve. Proi udar od treh trijančenj.)*

Jakob (zamolklo): Angel Gospodov nam označja mir, in dete se trese v materinem krilu. — *(Drugo potrkanje.)*

Peter Craonski: »Maloverniki, zakaj se jočete?« *(Tretje potrkanje.)*

Andrej Vercors: »Ker grem k svojemu očetu in k vašemu.« — *(Globoka tišina. Potlej zazvoni na vso moč.)*

Peter Craonski: Tako govori zdravamarija kakor troglasno, takisto govori meseca majnika, kadar se vrača samiški mož od pogreba svoje matere na dom,

in angelski rožni glas drhti v srebrni večer.

O Violana! o žena, po kateri prihaja izkušnjava!

— Ko nisem še poznal svoje naloge, se mi je za tvojo zenico oziral moj pogled.

Seveda, zmerom sem mislil, da je ugodje dobra stvar.

A sedaj imam vse!

Vse mi je pri rokah, in nalikujem človeku pod sadovitim drevesom:

stopil je na lestev in čuti, kako se pod težo njegovega života globoke veje pripogibajo.

Pod drevesom moram govoriti, kakor sviralo, ne globoko, ne rezko! Kako me tok

dviga! Učinek milosti mi je odpečatil kamen od srca!

Da bi mogel živeti tako še naprej! takisto združen s svojim Bogom, da bi mogel rasti ko trs ob oljiki! — *(Solnce je zatonilo. — Mara se okrene proti svojemu možu in zre vanj.)*

Jakob: Viš jo, kako me gleda. Zdaj prihaja k meni in z njo gre noč! *(Zvok počenega zvozna prav od blizu. — Proi udar.)*

Andrej Vercors: Tudi zvonček pri sestrah je zdravomarijo zapel. *(Molk. Potem se začuje čisto zgoraj nov zvon, šmarski; tudi ta ponovi, čudovito jasno in svečano, trojno potrkanje.)*

Jakob: Poslušajte!

Peter Craonski: Čudež!

Andrej Vercors: Šmarje se budi! Angel prinaša v odmevu še enkrat

pozornemu nebu in prisluškujoči zemlji vsakdanji oglas.

Peter Craonski: Res, rožnati glas, Bog se je rodil. *(Drugo potrkanje zvozna pri sestrah. — Zvoní pa v tretje obenem s prvim šmarskim pozvanjem.)*

Andrej Vercors: Bog se je učlovečil!

Jakob: Umrl je!

Peter Craonski: Od mrtvih je vstal! *(Tretji udar zvozna pri sestrah. Nato se zvon zaziblje. — Tišina. Naposled se sliši tretje šmarsko zvonjenje, trikratno, komaj razločno, od daleč.)*

Andrej Vercors: To ni več angelsko češčenje, zdaj pritrkava k večerji!

Peter Craonski: Trojno zvonilo: kot neizrek-ljiva žrtev je sedaj sprejeto v krilu Device brez madeža. *(Vsi gledajo s povzdignjenimi obrazi kpišku, vlečejo na uho in čakajo, da bi še zvonilo: pa ne zazvoni.)*

KONEC.